

9—14 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 13 november

Sid.

Svar på interpellation av herr Arrhén ang. planeringen av enhets- skolans införande	6
Svar på fråga av herr Norling ang. förslag beträffande kommunika- tionerna i norra Värmland	16

Onsdagen den 14 november

Svar på interpellation av herr Osvald ang. professorn G. Borgströms avgång från Institutet för konserveringsforskning	19
Utfärdande av skattepremieobligationer m. m.	24
Förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m. ..	31
Användningen av fonden för förbättring av sjöräddningsväsendet ..	39
Stödåtgärder för invalidiserade barn	41
Finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten	43
Åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skåne	47
Läkarvårdsersättning för förebyggande vård m. m.	49

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 14 november

Statsutskottets utlåtande nr 179, ang. organiserande av en svensk FN-styrka	23
— nr 180, ang. visst lotteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt	24

	Sid.
Andra lagutskottets utlåtande nr 46, ang. förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m.	31
Statsutskottets utlåtande nr 170, ang. riktlinjer för sjöräddningsväsendet	39
— nr 171, ang. anläggande av ett plåtvalsverk vid Norrbottens järnverk i Luleå	41
— nr 172, ang. den norrländska vintersjöfartens framtida möjligheter för kontinuerlig drift	41
— nr 173, ang. utökad sjömättningsverksamhet på de norrländska farvattnen	41
— nr 174, ang. dispositionen av vissa av 1942 års militära markersättningsnämnd inköpta markområden i Norrbottens län m. m.	41
— nr 175, ang. samhällliga stödåtgärder för invalidiserade barn, som vårdas i hemmen	41
— nr 176, ang. anslag till ersättningar åt enskilda, som genom åtgärd av offentlig myndighet lidit ekonomisk skada	43
— nr 177, ang. ökat stöd åt forskningen beträffande framställning av alkoholfria drycker av frukt och bär	43
— nr 178, ang. provisoriskt rörligt tillägg å tjänstelivränta m. m.	43
Bevillningsutskottets betänkande nr 52, ang. förslag till taxeringsförordning m. m.	43
Bankoutskottets utlåtande nr 35, ang. finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten	43
— nr 36, ang. åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skåne	47
— nr 37, ang. inrättande av en statlig bilindustri	49
Andra lagutskottets utlåtande nr 41, om ändring av förordningen ang. kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel	49
— nr 42, ang. viss ändring i sjukförsäkringslagen m. m.	49
— nr 43, om ändringar i förordningen ang. kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel	52
— nr 44, ang. översyn av lagstiftningen om allmän sjukförsäkring	52
— nr 45, ang. översyn av lagstiftningen om allmän sjukförsäkring	52
Jordbruksutskottets utlåtande nr 36, ang. orsakerna till det försämrade fångstresultatet beträffande s. k. vandringsfisk m. m.	52

Fredagen den 9 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollen för den 2 och den 4 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Sedan undertecknad utsetts att deltaga i den svenska delegationen till Förenta Nationernas generalförsamling innevarande år, anhåller jag härmed om tjänstledighet från första kammarens höstsession fr. o. m. måndagen den 11 innevarande november månad och tills vidare.

Stockholm den 9 november 1956

Gösta Elfving

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Elfving av omförmälda anledning vore förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 195, angående anslag å tilläggsstat I för budgetåret 1956/57 till utökning av nykterhetsvårdens anstaltsorganisation.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 623, av herr *Geijer* m. fl.,
- nr 624, av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl.,
- nr 625, av herr *Ohlsson, Ebbe*, och herr *Magnusson*,
- nr 626, av herr *Andersson, Alvar*, och herr *Larsson, Nils Theodor*,
- nr 627, av herr *Andersson, Karl*, m. fl., samt
- nr 628, av herr *Johansson, Theodor*, och herr *Andersson, Lars*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Danmans* motion, nr 629, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående visst lotteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt.

Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 198, angående organiserande av en svensk FN-styrka.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för sjöräddningsväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av väckta motioner angående utredning om anläggande av ett plåtvalsverk i Norrbottens järnverk i Luleå;

nr 172, i anledning av väckta motioner om utredning rörande den norrländska vintersjöfartens framtida möjligheter för kontinuerlig drift;

nr 173, i anledning av väckta motioner om utredning rörande utökad sjömätningsverksamhet på de norrländska farvattnen;

nr 174, i anledning av väckt motion om återförande till de ursprungliga fastigheterna av vissa av 1942 års militära markersättningsnämnd inköpta och arrenderade markområden i Norrbottens län;

nr 175, i anledning av väckta motioner om utredning angående samhälleliga stödåtgärder för invaliderade barn, som vårdas i hemmen;

nr 176, i anledning av väckta motioner om ersättningar i ömmande fall åt enskilda, som genom åtgärd av offentlig myndighet lidit ekonomisk skada;

nr 177, i anledning av väckta motioner om ökat stöd åt forskningen beträffande framställning av alkoholfria drycker av frukt och bär; samt

nr 178, i anledning av väckt motion om provisoriskt rörligt tillägg å tjänstelivränta m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till taxeringsförordning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av väckt motion angående finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten;

nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning angående erforderliga åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skåne; samt

nr 37, i anledning av väckta motioner om inrättande av en statlig bilindustri.

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av väckt motion angående viss ändring av förordningen om kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel;

nr 42, i anledning av väckta motioner dels om ändring i sjukförsäkringslagen i syfte att möjliggöra läkarvårdsersättning för förebyggande vård m. m., dels ock om viss ändring av bestämmelserna rörande prisrabatterning av läkemedel;

nr 43, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel;

nr 44, i anledning av väckta motioner angående översyn av lagstiftningen om allmän sjukförsäkring, i vad motionerna avse fria läkemedel m. m.; samt

nr 45, i anledning av väckta motioner angående en översyn av lagstiftningen om allmän sjukförsäkring, i vad motionerna avse läkemedel; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning angående orsakerna till det försämrade fångstresultatet beträffande s. k. vandringsfisk, m. m.

Anmäldes och bordlades följande av herr *Sundelin* under sammanträdet till herr talmannen avlämnade, av honom och herr *Sunne* undertecknade motioner:

nr 630, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m. nr 631, i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.06.

In fidem
G. H. Berggren

Lördagen den 10 november

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Aspling* för tiden den 12—den 28 i denna månad för deltagande såsom delegat i Interparlamentariska unionens konferens i Bangkok.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 198, angående organiserande av en svensk FN-styrka.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda av herrar *Sundelin* och *Sunne* väckta motioner:

nr 630, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.; samt

nr 631, i samma ämne.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 170—178, bevillningsutskottets betänkande nr 52, bankoutskottets utlåtanden nr 35—37, andra lagutskottets utlåtanden nr 41—45 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 36.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 196, angående ytterligare understöd till båttrafiken i Stockholms skärgård.

Anmälades en av herr *Esquilsson* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av herr *Bergh*, *Ragnar*, och honom undertecknad motion, nr 632, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående visst lotteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren, att ifrågavarande motion skulle genast remitteras till utskott.

På sedermera gjord proposition hänvisades motionen till statsutskottet.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 633, av herr *Aastrup*,

nr 634, av herrar *Birke* och *Franzon*,

nr 635, av herr *Ewerlöf* m. fl.,

nr 636, av herr *Ohlon* m. fl.,

nr 637, av herr *Ohlon* m. fl., samt

nr 638, av herr *Strand*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.03.

In fidem

Fritz af Petersens

Tisdagen den 13 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 7 innevarande månad.

Ang. planeringen av enhetsskolans införande

Herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet PERSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Arrhéns interpellation angående planeringen av enhetsskolans införande, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Arrhén frågat mig beträffande min uppfattning om hur planeringen av enhetsskolans införande under 1960-talet skall äga rum.

Interpellationen har framställts mot bakgrunden av främst två förhållanden. Det ena är att riksdagen i våras definitivt slog fast, att försöksverksamheten med enhetsskoleorganisation skall utmynna i en obligatorisk, organisatoriskt sammanhållen nioårig skola. I samband därmed uttalade sig riksdagen — liksom för övrigt regeringen gjorde i den till grund för riksdagsbeslutet liggande propositionen — för att en sammanfattande utredning i skolfrågorna bör komma till stånd snarast möjligt för, såsom statsutskottet formulerade det, »en samlad bearbetning och prövning av erfarenheterna från försöksverksamheten och en ytterligare konkretisering och precisering av skolans målsättning i anslutning till 1950 års principbeslut». Enligt riksdagens uttalande bör detta utredningsarbete vara avslutat i sådan tid, att därpå grundade förslag kan föreläggas riksdagen tidigast möjligt i början av 1960-talet och senast år 1962.

Det andra förhållandet, som har föranlett interpellationen, är att skolöver-

styrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 april 1956 framlagt vissa förslag rörande planeringen för enhetsskoleorganisationens genomförande. Överstyrelsen har i denna skrivelse framhållit, att det från såväl de centrala och regionala som de kommunala skolmyndigheternas synpunkter är angeläget med ett auktoritativt besked om den takt, i vilken skolreformen väntas kunna bli realiserad åtminstone inom den närmast överskådliga framtiden. Såsom riktpunkter för en tidsplanering av enhetsskolereformens genomförande har överstyrelsen förordnat, att den allmänna övergången till nioårig obligatorisk skola i den form försöksverksamheten dessförinnan anvisar påbörjas under läsåren 1962/63—1968/69. Som slutår för det fullständiga genomförandet av enhetsskolan i samtliga nio klasser bör enligt överstyrelsens mening sättas läsåret 1972/73. I detta sammanhang har överstyrelsen också berört vissa frågor beträffande det fortsatta utbyggandet av försöksverksamheten under tidsperioden fram till höstterminen 1962.

Herr Arrhén synes nu frukta, att den nödvändiga planeringen för genomförandet av den obligatoriska, organisatoriskt sammanhållna nioåriga skola, vari försöksverksamheten enligt riksdagens beslut skall utmynna och som enligt riksdagens mening bör mera allmänt genomföras så snart sig göra låter, skulle föregripa resultatet av den sammanfattande utredning, som skall ligga till grund för ett beslut i början av 1960-talet om denna skolas definitiva utformning.

Jag får erinra om att jag i riksdagsdebatten i enhetsskolefrågan den 11 maj 1956 fann det angeläget att i korthet redovisa några av mina egna synpunkter på det väsentligaste innehållet i skolöverstyrelsens då nyss inkomna skrivelse. Jag framhöll därvid, att överstyrelsens

Ang. planeringen av enhetsskolans införande

tidtabell för enhetsskolans genomförande under 1960-talet syntes väl stämma med arbetsprogrammet för den kommande utredningen och att den också låg helt i linje med statsutskottets uttalande om angelägenheten av att enhetsskolan genomföres så snart sig göra låter. Med hänsyn till skolans behov fann jag överstyrelsens tidsplan realistisk och enligt min mening borde därför samhället göra allt som är praktiskt möjligt för att kunna realisera planen.

Beträffande den fortsatta utbyggnaden av försöksverksamheten fram till den tidpunkt i början av 1960-talet, då vi kan besluta om enhetsskolans definitiva utformning, uttalade jag att den i organisatoriskt hänseende främst borde inriktas på att söka åstadkomma ytterligare försöksregioner av olika struktur, framför allt på landsbygden. Det är, framhöll jag bl. a., av den största vikt, att lämpliga former för interkommunal samverkan utprövas, framför allt med hänsyn till de problem, som sammanhänger med högstadieverksamheten. Jag vill här tillägga, att den fortsatta försöksverksamheten fram till början av 1960-talet, vilken ju också utgör ett led i åtgärderna för enhetsskolans genomförande och definitiva utformning, självfallet måste liksom hittills bedrivas med stöd av pedagogiska och organisatoriska anvisningar från skolmyndigheterna.

Med anledning av herr Arrhéns fråga kan jag här ytterligare endast säga, att ett närmare ställningstagande från regeringens sida till skolöverstyrelsens förslag rörande planeringen för enhetsskoleorganisationens genomförande torde komma att redovisas vid 1957 års riksdag i den årligen återkommande propositionen angående olika frågor beträffande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola. Jag räknar vidare med att den sammanfattande utredningen i skolfrågorna skall kunna tillsättas nästa år. Jag kan därför inte nu gå närmare in på det av herr Arrhén väckta spörsmålet, även om jag förstår att herr Arrhén — som ju deltagit i riksdagens beslut, att en organisatoriskt sammanhållen nioårig skola skall genomföras så snart sig

göra låter — liksom alla andra av enhetsskolan intresserade är angelägen om ett snart besked beträffande planeringen för genomförandet.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för det svar på min interpellation, som han här lämnat.

Vi blev ju alla i våras eniga om att »den pågående försöksverksamheten med enhetsskoleorganisationen skall utmynna i en obligatorisk, organisatoriskt sammanhållen nioårig skola». I och för sig var detta uttalande föga sensationellt, eftersom departementschefen utan opposition från riksdagens sida redan i statsrådsprotokollet den 7 mars 1952 förklarat sina förhoppningar på liknande sätt, liksom fallet även var i departementschefens kommentar till försöksrapporten vid 1954 års riksdag. Vad det i dag gäller är, hur övergången till den nya skolan lämpligast bör planeras.

I våras beslöt också riksdagen, vilket framgick av statsrådets svar, som också innefattar ett referat av min interpellation, att tillsätta en sammanfattande utredning i skolfrågan, vilken, om också med annan syftning, redan 1950 års riksdag talat om, som även departementschefen förutskickat och varom även förslag förelåg i riksdagsmotioner i våras.

Statsutskottet och även riksdagen hade ingen erinran att göra, då motionärerna talade om, att utredningen »borde ägna sig åt en allsidig belysning av den obligatoriska skolans målsättning på olika områden och stadier samt därefter — på grundval av en sammanfattande rapportering beträffande försöksverksamheten från skolöverstyrelsens försöksavdelning och lärarhögskolans pedagogiska institution — åt ett ställningstagande till den framtida skolorganisationen».

Utskottet och riksdagen hade inte heller något att erinra emot ett sådant etappvis upplagt arbetsprogram för utredningen, sammanhängande med bl. a. att nu gällande timplaner och huvud-

Ang. planeringen av enhetsskolans införande

moment vid försöksverksamheten skall tillämpas t. o. m. läsåret 1957/58.

Riksdagen fann det vidare angeläget att under utredningens arbete kompetensfordringarna på olika yrkesområden ingående belystes både genom utredningens egna undersökningar och genom införskaffande av förslag och måhända också mera bindande utfästelser i detta hänseende från representanter från samhällets yrkesområden.

Riksdagen uttalade vidare, att utredningen bör tillsättas så snart som möjligt och att »utredningsarbetet — som givetvis bör ske i intim kontakt med skolöverstyrelsens försöksavdelning och lärarhögskolans pedagogiska institution — bör vara avslutat i sådan tid, att därpå grundade förslag i förevarande frågor kan föreläggas riksdagen tidigast möjligt i början av 1960-talet och senast år 1962».

Riksdagen ville även framhålla, att »differentieringsfrågan självklart blir ett av de centrala problemen vid den... förordade sammanfattande skolutredningen».

Jag har gjort dessa erinringar, därför att det därigenom klart och tydligt framgår, att riksdagen avsåg, att utredningen dels skulle ägna sig åt en allsidig belysning av den obligatoriska skolans målsättning på olika områden och stadier, och dels därefter, sedan den infordrat och tagit del av en sammanfattande rapportering beträffande försöksverksamheten från skolöverstyrelsens försöksavdelning och lärarådets pedagogiska institution, taga ställning till den framtida skolorganisationen, d. v. s. den som i första hand bör genomföras under 1960-talet.

En dylik precisering av utredningens allmänna funktion och uppgifter ter sig för mig naturlig och riktig. Det bör vara utredningens huvuduppgift att ge riksdagen hållpunkter för fattandet av det slutgiltiga beslutet angående den nya skolans uppbyggnad. Den har att därvid taga del av och bedöma den hittillsvarande försöksverksamhetens resultat och metoder samt att, även med hjälp av andra studier, dra egna slutsatser.

När jag säger detta, är det förvisso att fastslå mer eller mindre självklara satsar. En riksdagsutredning har inte andra direktiv än dem, som i detta fall riksdagen själv skisserat och som statsrådet naturligtvis är villig att ställa sig bakom, eftersom riksdagsmajoriteten rörande denna fråga även inefattade regeringskoalitionens partier, för att inte tala om oppositionens.

Sedd mot denna bakgrund är det som skolöverstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t av den 23 april detta år ter sig i åtskilliga avseenden motsägelsefull. Skolöverstyrelsen säger sig ha beaktat, att departementschefen i proposition nr 80 år 1956 sagt sig ha för avsikt att senast 1958 tillsätta en sammanfattande utredning. Det är värt att redan här anmärka, att riksdagen i våras sade sig anse, att den sammanfattande utredningen borde tillsättas »så snart som möjligt».

Skolöverstyrelsen anser sig vilja tillråda, att »den allmänna övergången till nioårig obligatorisk skola i den form försöksverksamheten dessförinnan anvisar påbörjades under läsåren 1962/63—1968/69». Om man här i stället för orden »i den form försöksverksamheten dessförinnan anvisar» använt formuleringen »i den form som ett vid denna tidpunkt fattat riksdagsbeslut ger anvisning om» eller dylikt, hade inga frågetecken behövt sättas i kanten. I stället framhärdar skolöverstyrelsen, helt obekymrad av den sammanfattande skolutredningens och riksdagens existens, med sitt eget resonemang. Det heter i skrivelsen bl. a.: »Skolöverstyrelsen avser att under de närmaste läsåren med stöd av under försöksverksamheten vunna erfarenheter utarbeta pedagogiska anvisningar rörande sådant som bör iakttagas vid enhetsskoleorganisationens införande i skoldistriktet. Dessa anvisningar torde kunna tjäna till ledning för erforderliga lokala och regionala åtgärder på området.»

Här talas åter *ensidigt* om »under försöksverksamheten vunna erfarenheter». Med dessa anvisningar som grundval säger sig skolöverstyrelsen vilja »anordna särskilda instruktionskurser för skolle-

Ang. planeringen av enhetsskolans införande

dare i blivande enhetsskoledistrikt». Dessa anvisningar, säger skolöverstyrelsen vidare, »får visserligen icke avse att fastläsa enhetsskoleorganisationen i detalj under en alltför lång tidsperiod. Men man måste räkna med att de kommer att bli *normgivande* för enhetsskolans lokala uppbyggnad under hela den genomförandeperiod, som skolöverstyrelsen förslagsvis har angivit till läsåren 1962/63—1972/73».

Skolöverstyrelsen säger sig vidare behöva invänta ytterligare resultat av försöksverksamheten men utlovar välvilligt, »att bedriva arbetet med dessa anvisningar så, att de kan föreligga i sin slutgiltiga form vid utgången av år 1960». Följande år, 1961, skulle användas till att drilla enhetsskoleledare, och skoldistrikt skulle »därefter vidtaga de förberedelser, som erfordras».

Det är att märka, att skolöverstyrelsen avser, att dessa anvisningar skola vara dels »slutgiltiga», dels gällande för tiden 1962/63—1972/73. Det talas ingenstans om riksdagens sammanfattande utredning eller något riksdagsbeslut på grundval av en utredning, beräknad att vara avslutad senast år 1962, eller en på denna fotad proposition. Det hela synes vara en suverän affär, endast berörande skolöverstyrelsen.

Det är detta förhållande, herr talman, och inte som herr statsrådet i sitt svar här synes förmena, »tidtabellen» i och för sig som väckt förvåning, även om skäl skulle kunna anges, som gör det mindre välbetänkt att redan nu uppgöra en dylik tidtabell. Det förvånar mig, att herr statsrådet, med den överblick som han borde ha över detta och angränsande arbetsfält, har kunnat så oreserverat ansluta sig till denna uppläggning i fråga om tiden.

I den nämnda tidtabellen har emellertid den sammanfattande utredningen inte fått vare sig avgångs- eller ankomsttider angivna. Det är som om den över huvud taget icke existerade. Det är som om över huvud taget icke heller riksdagen existerade. Skolöverstyrelsen talar i sin skrivelse utförligt om vad den anser krävas av den framtida utvecklingen

på försöksverksamhetens område, bl. a. om en utredning om glesbygdernas skolfrågor, om behovet av en vidgad men samtidigt i viss mån differentierad försöksverksamhet, om vissa synpunkter på den förberedande yrkesutbildningen och den allmänpraktiska utbildningen, om vikten av interkommunal samverkan m. m., allt för visso tänkvärt och förtjänt av uppmärksamhet och intresse men — och det är det jag velat betona genom min interpellation — samtidigt utgörande den sammanfattande utredningens arbetsuppgifter och verksamhetsområde. Jag erinrar om vad riksdagen i det avseendet skisserade i våras och som jag här nyss refererat.

Det är givetvis, herr talman, självklart, att arbetet inom försöksverksamheten för den nioåriga skolan intill dess att den sammanfattande utredningen och den på dess rekommendationer framlagda propositionen preciserat »skolans målsättning i anslutning till 1950 års principbeslut» — som riksdagen uttryckte sig i våras — måste fortgå och utvecklas ungefär efter de linjer som skolöverstyrelsen antytt, men härifrån är steget långt till skolöverstyrelsens uppgivna avsikt att 1960 utfärda »slutgiltiga» anvisningar, avsedda att gälla för hela 1960-talet. Det vore verkligen att, som jag sagt i min interpellation, låta verkställighetsföreskrifterna komma först, d. v. s. 1960, sedan utredningen och sist riksdagsbeslutet. En dylik ordning skulle, herr talman, endast resultera i oordning.

Nu säger departementschefen, att »ett närmare ställningstagande från regeringens sida till skolöverstyrelsens förslag — torde komma att redovisas vid 1957 års riksdag i den årligen återkommande propositionen angående olika frågor beträffande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola». Vidare meddelas, att den sammanfattande utredningen i skolfrågorna kommer att tillsättas nästa år. Det är min livliga förhoppning, att departementschefen i dessa sammanhang skall betänka riksdagens i vår tid självklara fordran att äga rätt att självständigt bilda sig den uppfatt-

Ang. planeringen av enhetsskolans införande

ning om här berörda frågor, som man — om man så vill — avsåg i 1950 års skolbeslut. I annat fall föreläge den situation, som anses ha varit typisk för riksdagsmännen på Karl XI:s tid: »Vad göras skall är allaredan gjort, I herredagsmän reser intet för fort!»

Vad tillsättandet av utredningen angår, så hade jag inte haft något emot om den tillsatts och kunnat konstituera sig redan i år. Det var väl ändå detta, som riksdagen i våras avsåg, då den godtog skrivsättet »så snart som möjligt».

Med dessa kommentarer, herr talman, tackar jag statsrådet ännu en gång för svaret, i förhoppning om att våra synpunkter på dessa i olika avseenden både intrikata och intressanta problem — ej minst ur konstitutionell synpunkt kanhända — icke är i alltför hög grad inkongruenta. Osvuret är väl emellertid här som alltid bäst. Jag kommer med stort intresse att använda den slutgiltiga informationsväg, som statsrådet anvisat, nämligen statsrådets konklusioner i propositionen om försöksverksamheten vid 1957 års riksdag.

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Jag tror icke — vilket givetvis interpellantens yttrande ej heller gav fog för — att det är några större skillnader, i praktiken åtminstone, mellan min och interpellantens syn på dessa frågor. Det var nog bara teoretiska spekulationer, som han förde till torgs, när han talade om maktfullkomlighet från skolöverstyrelsens sida. Även när herr Arrhén menade, att jag hade oreserverat anslutit mig till tidsplanen i skolöverstyrelsens skrivelse, gjorde han sig skyldig till en förenkling i viss mån. Jag vill erinra om vad jag sade förut, nämligen att jag finner överstyrelsens tidsplan realistisk med hänsyn till skolans behov och anser att allt som är möjligt att göra för att realisera den planen också bör göras. Men därmed är inte sagt att jag eller regeringen på ett så tidigt stadium som i våras hade kunnat binda oss för den planen helt och hållet. Med hänsyn till att skolöversty-

relsens skrivelse kommer att behandlas i en kommande proposition, har jag inte heller ansett det riktigt att här i dag ge till känna något mera av vad denna proposition kan komma att innehålla. För övrigt kan jag tillägga, att regeringens ståndpunkt ännu icke är tagen.

Herr Arrhén gjorde vissa citat ur skolöverstyrelsens skrivelse. De var ju alldeles riktiga. Jag tänker då på såväl den passus, där det talas om att skolöverstyrelsen ämnar utfärda pedagogiska och organisatoriska anvisningar, som överstyrelsens uttalande att dylika anvisningar skall kunna föreligga i sin slutliga form år 1960. Hårdrar man dem så som den ärade interpellanten tydligen gärna vill göra, är det klart att man kan rikta en och annan anmärkning mot skrivelsen.

Jag vill jämväl erinra om att i pedagogiskt hänseende gäller ju nu för försöksverksamheten timplaner och huvudmoment, fastställda av skolöverstyrelsen att tillämpas till och med 1957/1958. Givetvis kommer dylika anvisningar att behövas även för den fortsatta försöksverksamheten, och det är då självklart, att man tar vara på dittills vunnna erfarenheter.

I organisatoriskt hänseende gäller för försöksverksamheten de s. k. allmänna försöksskolebestämmelserna, fastställda av Kungl. Maj:t. Några skrivna organisatoriska anvisningar just för försöksverksamheten finns inte för närvarande, utan den lokala planeringen av försöksverksamheten sker i varje fall i samarbete mellan skoldistriktet, skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t. Allteftersom försöksverksamheten utvidgas kan det givetvis bli nödvändigt att utfärda vissa organisatoriska anvisningar. Men dessa måste, likaväl som de pedagogiska anvisningarna lämna distriktet viss frihet att själva utforma verksamhetens innehåll. När vi sedan, som jag hoppas, i början av 1960-talet skall lämna försöksstadiet och gå över till en period av successivt genomförande av enhetsskolan över hela landet, blir det självklart aktuellt med både pedagogiska och organisatoriska anvisningar för verksam-

Ang. planeringen av enhetsskolans införande

heten. Lika självklart är att dessa anvisningar skall stå i överensstämmelse med de riktlinjer för enhetsskolans definitiva utformning, varom riksdagen då skall ha beslutat. Detta finner jag vara så uppenbart, att jag inte ansett det nödvändigt med något särskilt påpekande därom i interpellationssvaret. Något annat kan inte heller gärna vara skolöverstyrelsens avsikt. Jag vill också framhålla att den sammanfattande utredningens arbete givetvis, såsom statsutskottet uttalat, bör ske i intim kontakt med överstyrelsens försöksavdelning. Detta borgar ju också för en viss överensstämmelse redan under förberedelsearbetet.

Det råder, herr Arrhén, ingen tvekan om att genomförandet av enhetsskolan och utarbetandet av de anvisningar i organisatoriskt och pedagogiskt hänseende, som därför kräves, inte kommer att bli en fråga endast för skolöverstyrelsen. Det är ju alldeles klart att riksdagsbeslut och — i den mån riksdagen ansluter sig därtill — uttalanden, som kan göras i en proposition, kommer att lända till efterrättelse. Jag kan inte finna annat än att herr Arrhén här alldeles i onödan har målat hin på väggen.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Det vore i så fall mycket fult gjort av mig. Men ibland finns det anledning att mota Olle i grind, som det heter, och jag tror att det, i den situation som här förelåg, fanns skäl att göra en erinran av den art, som jag här tillåtit mig göra. På s. 5 i skolöverstyrelsens till Konungen inlämnade skrivelse av den 23 april i år finns dock icke med ett ord omnämnt — och som jag redan understrukit — vad som eventuellt skulle kunna tänkas ske i detta höga hus, utan det står bara en fortlöpande redogörelse för vad överstyrelsen själv har för avsikt att göra. »Skolöverstyrelsen avser att under de närmaste läsåren med stöd av under försöksverksamheten kunna erfarenheter utarbeta pedagogiska och organisatoriska anvisningar» o. s. v. Det var dock bekant för överstyrelsen, att riksdagen

nästa år komme att tillsätta en utredning, som just skulle ha till uppgift att utreda dessa frågor. Det hade i varje fall varit hövligt av den ärade överstyrelsen, om den hade erinrat sig detta förhållande.

I övrigt är jag tacksam för det sätt, på vilket statsrådet uttryckte sig i sitt senaste anförande. Det var präglad av en stor portion försiktighet, något som inte alltid brukar utmärka herr statsrådets yttranden här i kammaren. Herr statsrådet förmenade nu, att han inte kunde tänka sig att skolöverstyrelsen hade någon annan mening än den jag här givit uttryck för och som statsrådet tydligen delade. Vi får hoppas att så är förhållandet.

Vad beträffar den tidtabell, som det talats om, så sade jag nyss — och jag upprepar det — att jag finner det litet vågsamt att i dag göra preciseringar till år och bestämda tidpunkter, och jag kan inte föreställa mig annat än att statsrådet måste dela denna min skepsis. Ty vi vet, att det är många faktorer, som kommer att spela in vid det slutliga ståndpunktstagandet. Utredningen kanske kommer att finna, att det vore av intresse att exempelvis begrunda de studieresultat, som en enhetsskolelev nått efter avslutandet av gymnasiestudierna. Jag erinrar vidare om att förslaget om kommunalförbundslag kommer på riksdagens bord först nästa år, 1957, och att lagen är avsedd att träda i kraft först den 1 januari 1958. I det sammanhanget blir det svåra födslovändor, innan det hela hunnit rucka till sig, så att man kommer in i de nya och nödvändiga spåren, när det gäller att lösa dessa frågor. Jag erinrar också om att bestämmelserna om länskolnämnder träder i kraft först den 1 juli 1958. Jag håller fullkomligt med skolöverstyrelsen — möjligen uttalade sig också herr statsrådet här i samma riktning — att dessa s. k. mellaninstanser kommer att spela en synnerligen viktig roll, när det gäller att genomföra den nya organisationen ute i landets olika delar. Jag vill dessutom framhålla, att det alltid tar längre tid än man från början tror att

Ang. planeringen av enhetsskolans införande

bearbeta representativa material i olika avseenden. Så har vi också lärarfrågan och lokalfrågan och allt som sammanhänger därmed. Betraktar man alla de där faktorerna tillsammans, blir man litet ängslig inför sådana där organisations-schemata. Härvidlag är det bättre att lita till den gamla satsen, att man får laga efter lägligheten.

Jag ber emellertid, som sagt, att få tacka för herr statsrådet uttalande, och jag konstaterar, att det denna gång, herr statsråd, inte tycks finnas så djupa avgrunder mellan oss som ibland tidigare har varit fallet.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Herr Arrhén vill väl ändå inte påstå att kommunalförbundslagstiftningen ävensom den just nu på riksdagens bord liggande propositionen om skolstyrelser och länskolnämnder i och för sig skulle omöjliggöra ett sådant tidsschema som skolöverstyrelsen har framlagt. I varje fall kan inte jag finna annat än att man i detta sammanhang kan räkna med vissa tidsmarginaler.

För övrigt vill jag bara ge herr Arrhén den repliken, när han talar om att »mota Olle i grind», att vi i 1950 års skolutskott — jag kan inte anföra några direkta citat — var ganska överens om att försöksverksamhetens ledning med förtroende skulle överlämnas till skolöverstyrelsen. Detta uttalades på något håll på så sätt, att man måste säga sig att vissa personer misstrodde de politiska instansernas möjligheter härvidlag. Herr Arrhén borde alltså i själva verket vara glad över att skolöverstyrelsen har fått så fria händer som fallet är under de år försöksverksamheten har pågått. Vi kan väl också vara överens om, herr Arrhén, att när vi nu har fått en lärarhögskola med en vetenskaplig pedagogisk institution, bör även denna dra sitt strå till stacken.

Jag kan sålunda inte finna att någonting hittills har företagits, som herr Arrhén bör ha alltför vägande invändningar emot.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag skall inte blanda mig i debatten mellan ecklesiastikministern och herr Arrhén. Jag skulle bara vilja ge ecklesiastikministern en hälsning på vägen.

Försöksverksamheten är att uppfatta såsom en praktisk-pedagogisk vetenskaplig försöksverksamhet, A och O i allt vetenskapligt arbete är fullständig objektivitet. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen att ecklesiastikministern ordnar så, att vi nästa år får en fullkomligt objektiv redogörelse, så långt som detta är möjligt, beträffande försöksverksamhetens utfall på olika håll i landet. Jag har nämligen det intrycket att undervisningen har lyckats bra på vissa kanter och att det har gått mycket dåligt på andra håll. Jag tror att det skulle vara värdefullt för oss alla att få en fullständig redogörelse för hur saken har förlupit.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Med anledning av herr statsrådets uttalande nyss om att riksdagen med förtroende överlämnat försöksverksamheten till skolöverstyrelsen och att detta ingick i 1950 års skolbeslut, vill jag bara säga att visst gjorde det det. Men detta innebar givetvis inte, att riksdagen släppte denna viktiga angelägenhet vind för våg. I beslutet år 1950 ingick också, att försöksavdelningen årligen skulle avge noggrann redogörelse för sina förhåvanden till riksdagen, och det har ju även skett. Det ingick även i 1950 års beslut — i varje fall enligt herr statsrådets uppfattning — att vid slutet av 1950-talet skulle tillsättas en sammanfattande utredning rörande skolfrågorna. Så har i varje fall herr statsrådet fattat saken; jag har i en motion i våras påpekat, att detta inte är strikt riktigt, utan att avsikten år 1950 var, att den sammanfattande utredningen skulle gälla *differentieringsfrågan*. Men detta lämnar jag därhän. Vi har utan tvivel i dagens läge behov av en sådan utredning, varom det nu är fråga.

Ang. planeringen av enhetsskolans införande

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Med anledning av de båda senaste anförandena vill jag bara säga, att vi ju brukar lämna en ganska omfattande berättelse från skolöverstyrelsen beträffande försöksverksamheten i den proposition, som årligen kommer och som jag har talat om tidigare. Till yttermera visso vill jag erinra om den fullständigare berättelse, som skolöverstyrelsen låter trycka i sin egen tidskrift *Aktuellt*, vilken vi även brukar hänvisa till och som — om jag inte är felaktigt underrättad — brukar utdelas till utskottet.

Jag skulle alltså tro att de redogörelser som kunnat krävas är lämnade. Men det är möjligt att en och annan — kanske också herrar opponenter här — hade väntat sig, att skolöverstyrelsen skulle till dessa redogörelser foga vissa allmänna långt gående slutledningar. Några sådana har man emellertid hittills inte ansett sig kunna draga av det begränsade materialet, och jag har vid flera tillfällen sagt, att jag anser att man därvidlag handlat riktigt.

Allra sist skulle jag vilja säga, att åtskilligt av det resonemang, som här har kommit fram, väl ändå kan återföras på en sådan inställning till hela frågan, att man med fullt fog kan säga, att det kanske inte är säkert att herrarna önskar att någon sådan omfattande skolreform skall genomföras — i varje fall inte så snabbt som jag hoppas att det skall bli möjligt att göra.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag måste verkligen säga, att om snabheten skall vara det väsentliga, så tror jag att herr Perssons roll såsom snabblöpare kan få en synnerligen olycklig utgång. Det är just denna hysteriska strävan att på ett minimum av tid åstadkomma ett maximum av uppstaplade resultat, hela denna mentalitet, som håller på att leda detta samhälle vilse. Här är alls ingen »ko på isen»; vi skulle kunna ta mera tid på oss, göra ordentliga utredningar och pröva hela frågan på ett noggrant sätt. Då skulle vi

måhända få ett bättre resultat än när man hafsar i väg på det sätt, som herr statsrådet tydligen finner ligga idealet närmast. Jag kan inte se, att ett sådant sätt att gå till väga är det riktiga, och jag stöder denna min uppfattning på erfarenhet ute från bygderna, från de olika distrikten, där man redan nu är till ytterlighet pressad av olika slags organisationsfrågor och naturligtvis även av de kalla vardagsbekymren att över huvud taget bereda eleverna tak över huvudet och en plats i en skolklass.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Här visade den ärade interpellanten just den mentalitet, som jag trodde att han hyste i detta sammanhang och som han ju klarare har gett uttryck åt vid många andra tidigare tillfällen. Jag vill dock erinra honom om att han har biträtt en riksdagsskrivelse, där det står att skolreformen bör mer allmänt genomföras så snart sig göra låter, och jag trodde inte att han skulle kunna använda uttrycket att man »hafsar i väg» med en sak, som började förberedas 1950 — ja, till och med något år dessförinnan — för att vara färdig och mer allmänt föras ut i verkligheten 1962. Jag undrar vilken uppfattning herr Arrhén har om de tidsscheman, som härvidlag egentligen skulle vara de riktiga. Det kan väl ändå inte sägas annat än att jag skulle rykta mitt värv ganska illa, om jag inte tog hänsyn till vad som sades 1950 och till vad alla befolkningsstatistiker sedan rätt länge haft klart för sig, nämligen att 1950-talet präglas av stora barnkullar i våra skolor, så att det över huvud taget inte är möjligt att då genomföra en stor skolreform annat än försöksvis, medan vi på 1960-talet får räkna med en betydande svacka i antalet skolungdomar; jag bortser från eventualiteten att vi här i landet skulle ha att i fortsättningen räkna med en alltför dålig nativitet. Då är det ur praktiska synpunkter synnerligen lämpligt att just under 1960-talet genomföra denna krävande reform, och jag skulle väl rätt illa sköta förberedelserna härvidlag, om jag

Ang. planeringen av enhetsskolans införande

inte arbetade så, att det åtminstone kunde bli möjligt att genomföra reformen under 1960-talet.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Jag underströk i mitt förra anförande kravet på objektivitet vid bedömningen av försöksverksamhetens resultat. På grund därav drar statsrådet den något vilsekomna slutsatsen, att jag var likgiltig för eller rent av motståndare till själva reformen. Den omständigheten, att man kräver en fullständig och öppen redovisning, är väl snarare ett vittnesbörd om att man är intresserad av att problemet får den bästa lösningen. Såvitt jag kan förstå, har statsrådet begått en logisk salto mortale, och det erkänner han nog själv, när han har lugnat ned sig en smula och funde- rat litet mer på saken.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Jag känner, herr talman, liksom herr Ohlon ett visst behov av att reagera mot vad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sade i slutet av sitt näst sista anförande, då han menade att den, som jag tror, vaksamma kritik som övas när det gäller försöksverksamheten, skulle vara betingad av någon ohäga att medverka till en god utveckling av vårt skolväsen. Jag tycker nog att ecklesiastikministern hade kunnat bespara sig denna både insinuanta och uppenbarligen osannfärdiga förklaring.

När man diskuterar på det sättet som ecklesiastikministern gjorde nu, gör man det nog litet för enkelt för sig. Men vi känner till den där formen av argumentation i skolfrågan: det är inte första gången som man — när man haft kritiska synpunkter på hur det hela fungerar — betecknats som motståndare till en enhetsskola och till en förbättrad folkbildning, ehuru det verkliga förhållandet är att man inte vill byta ut vad man har mot någonting annat, förrän man är förvissad om att detta nya är bättre.

När vi på det sättet kritiserar ett och annat, sker det i ett positivt syfte. Man

må vara hur troende man vill i sin skolpolitik i kanslihuset, så är det väl ändå inte fördenskull säkert att just de, som nu leder skolpolitiken här i landet, sitter inne med hela sanningen. När vi från oppositionens sida anlägger kritiska synpunkter, har vi nog rätt att begära att våra bevekelsegrunder icke på sätt som nu skett misstänkliggöres.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga, att i det här myckna skrivandet, som förekommer från ömse sidor, användes uttrycken »så snart som möjligt» och »så snart sig göra låter» huller om buller. Jag har lagt märke till att det dock i de senaste skriftväxlingarna är en väsentlig skillnad mellan dessa uttryck. Jag ansluter mig till uttrycket »så snart sig göra låter», men jag varnade nyss för uttryckssättet »så snart som möjligt», därför att i det senare uttrycket ligger ett hetsmoment, som vi inte behöver använda i detta sammanhang.

Herr statsrådet säger också, att vi har hållit på att utreda denna fråga så länge — under hela 50-talet. Men, herr statsråd, förklara då för mig följande. När man försöker ta ledning av försöksverksamhetens resultat — av vilken art de är, skall jag inte ge mig in på — heter det, att verksamheten pågått så liten tid att resultaten är så pass fladdrande, att det är *ogörligt* — jag citerar nu någon av de i dagens skolsammanhang heliga skrifterna — att dra några egentliga slutsatser. Men samtidigt säger man så här: »Nu skall vi ha en sammanfattande utredning av försöksverksamhetens resultat.» Uppgiften tycks här alltså vara, att man skall sammanfatta någonting som är *ogörligt* att bedöma. Det var detta som i våras var det kuriösa, tyckte man, men jag accepterade för min del ändå tanken, att det samtidigt sades, att den nya utredningen skulle få bedriva ett självständigt arbete.

De rätt billiga insinuationer, som herr statsrådet kom med, vill jag inte bemöta. Jag överläter detta med förtroende och lugn åt framtiden, herr statsråd.

Ang. planeringen av enhetsskolans införande

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade inte alls tänkt lägga mig i denna debatt mellan ecklesiastikministern och herr Arrhén, men när herr Arrhén gång på gång talar om utskottets mening — det är alltså statsutskottets mening det är fråga om — tycker jag nog att även andra ledamöter i statsutskottet än herr Arrhén kan få säga sin mening, fastän det nog många gånger är så — det är väl den verkliga sanningen — att herr Arrhén inte är med oss i statsutskottet på en rad punkter som gäller enhetsskolan.

Det är emellertid, herr talman, ett visst avsnitt i diskussionen, som jag tänkte beröra. Här framhålles att man vill ha en redovisning av resultatet, och så långt är vi väl överens, men man gör sig inte alls besvär med att förklara vilken redovisning man vill ha. Man utgår helt enkelt från att alla tänker på att det är fråga om 9 g, jämfört med nuvarande realskola respektive gymnasiet. Man talar inte ens om de andra förgreningarna inom enhetsskolan. Jag vill också ha en redovisning, men jag vill ha en fullständig redovisning, exempelvis över hur man lyckas då det gäller 9 y och 9 a. Det är väl en sådan fullständig redovisning som har något värde. Jag tror att en mycket stor del av svenska folket är minst lika intresserad av resultatet på det yrkesutbildande området som på det område, vi här diskuterat. Just denna gren av enhetsskolan tror jag för vårt samhälle kommer att ha lika stor betydelse som de andra grenarna, men det förefaller, som om den inte alls kommer i fråga, ehuru den enligt mitt sätt att se innebär en av de stora vinsterna med enhetsskolan.

Sedan vill jag också påpeka, att det endast är på några få ställen vi kan få en verkligt objektiv undersökning. Och vilka ställen är det? Jo, det är i de kommuner, där man har förvandlat en befintlig realskola till enhetsskola. Där har man samma lärare som tidigare, man har i stort sett samma klientel o. s. v. Där kan man ju få en bärande redovisning. Men alla vet ju, hur det ligger till i de flesta andra skolor. Vi har haft

brist på lärare, man har inte tagit samma bestämmelser i fråga om intagning till 9 g som man tidigare haft i fråga om realskolan o. s. v. Det medför att det också för skolöverstyrelsen är mycket svårt att få en jämförelse med de äldre skolorformerna, d. v. s. realskolan resp. läroverken. Det är väl sådant som riksdagen bör ta ställning till.

När herr Arrhén sålunda påpekar, att riksdagen bör få vara med, vill jag instämma med honom. Det skulle förvåna mig mycket, om departementschefen skulle ha någon avvikande mening på den punkten. Men det är väl också riktigt som här redan sagts, att 1950 års särskilda utskott skrev att när det gällde att följa denna utveckling, skulle man med förtroende överlämna det till skolöverstyrelsen. Det är ju vad som har skett. Jag har haft förmånen att ganska intimt samarbeta med styrelsen vad gäller detta avsnitt. Jag vill försäkra, att styrelsen försöker på ett mycket objektivt sätt följa med utvecklingen på dessa områden. Vi har ju fått redovisningar varje år.

Jag är inte som många andra talare i debatten riktigt övertygad om att denna minutiösa redovisning efter mycket kort tid tjänar det ändamål som avsetts. Man skulle kanske behöva få litet längre tid på sig för samordningens skull för att man skulle kunna ge en redovisning som vore av värde framför allt för riksdagen.

Jag vill gärna tro, att opponenterna här i dag hyser ett varmt intresse för enhetsskolan. Gör de det, så tycks vi vara överens över hela linjen om saken som sådan. Vad detaljerna beträffar har vi ett sakkunnigt ämbetsverk, skolöverstyrelsen, som skall sköta om dem. Skulle vi då inte kunna förvänta, att styrelsen sköter dessa uppgifter, liksom den sköter en rad andra uppgifter, på ett sätt som vi kan ha förtroende för.

Om man vill se tingen precis som de är vad gäller enhetsskolan, tror jag inte, att dessa ofta återkommande diskussioner gagnar saken. Det skulle vara mig fjärran att på något sätt försöka lägga munkavle på de människor, som vill diskutera dessa problem, men om vi är

Ang. förslag beträffande kommunikationerna i norra Värmland

överens om det väsentliga i detta sammanhang, tror jag också vi skall kunna vara överens om att låta enhetsskolan och skolöverstyrelsen få arbetsro på detta område. Då tror jag man kan nå mycket långt till hela landets fromma.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Efter herr Näsströms anförande kan jag fatta mig kort. När här har sagts, att man utövar en vaksam kritik och att man endast vill ha den bästa lösningen, men det å andra sidan insinueras att man inte får se på resultaten och att det hela hetsas fram, så är det väl i alla fall mycket betydande överdrifter, som därmed kommer till synes i debatten. Vi vet ju ändå alla, att försöksverksamheten har vuxit fram så småningom, inte bara på bredden utan även — om jag så får säga — på djupet, i det antalet klasser ju har blivit fler och fler år efter år i varje försöksdistrikt. Man har börjat relativt långt nere. Det säger sig väl självt, att vi därigenom har fått fram ett mycket litet material under de första åren, inte bara beträffande 9:e klassen utan även 8, och kanske i viss mån också 7. Det har ännu inte framkommit tillräckligt material, menar jag för min del, för att dra långtgående slutsatser. Därtill kommer de handicap som den föregående talaran framhöll att enhetsskoleförsöken mångenstädes varit utsatta för.

Det är faktiskt inte mer än rätt att säga att det bara är bra, om vi får ytterligare ett par år på oss, innan den sammanfattande utredningen skall dra sina slutsatser och slutligt utforma sitt förslag. Jag tycker att det är litet inkonsekvent av herr Arrhén att påstå, att tidsschemat är alldeles för snävt tilltaget, samtidigt som han säger, att han egentligen ansett, att den sammanfattande utredningen redan nu borde ha varit tillsatt. Jag kan inte förstå, att det är rim och reson i ett sådant resonemang, och jag håller fortfarande på att man i varje fall bör försöka sträva mot det tidsschema, som jag har pekat på.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Med anledning av uttalandet, att det inte är rim och reson i mitt resonemang, måste jag säga, att om jag kräver ett år längre tid för den sammanfattande utredningen, har detta inte ett dyft att göra med den övriga diskussion, som förts här i kammaren i dag.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. förslag beträffande kommunikationerna i norra Värmland

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Norling* till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställt följande fråga: »När kan förslag väntas till riksdagen i anledning av 1947 års utredning beträffande kommunikationerna i norra Värmland?»

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ANDERSSON, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, och nu yttrade:

Herr talman! Herr *Norling* har frågat mig, när förslag kan väntas till riksdagen i anledning av 1947 års utredning beträffande kommunikationerna i norra Värmland. Efter samråd med statsrådet Hjalmar Nilson vill jag som svar anföra följande.

Den nämnda utredningen uppdrog i sitt år 1949 avlämnade betänkande vissa riktlinjer för en samordning av linjetrafiken i norra Värmland. Förslagen syftade till att möjliggöra rationaliseringar och förbättringar av denna trafik. Sålunda föreslogs en överföring till statens järnvägar av postverkets diligenstrafik på linjen Råda—Långflon. Under förutsättning att statens järnvägar komme att överta driften av Nordmark-Klarälvens järnvägar så ansåg utredningen att även den av aktiebolaget bedrivna omnibustrafiken i norra Värmland borde överföras till SJ. Vidare föreslog utredningen, att vägsträckan Råda—

Ang. förslag beträffande kommunikationerna i norra Värmland

Långflon skulle upprustas och en bro byggas över Klarälven vid Likenäs.

Vid betänkandets remissbehandling framkom, att de föreslagna förbättringarna beträffande linjetrafiken i princip skulle kunna ernås genom överenskomelser mellan berörda företag samt att vägupprustningen lämpligen borde uppställas till prövning i vanlig ordning.

Postdiligenslinjen Råda—Långflon har numera övertagits av SJ och drivs av GDG biltrafikaktiebolag. Vidare har en förbättring i linjetrafiken uppnåtts genom förhandlingar med Nordmark-Klarälvens järnvägars biltrafikorgan, varigenom bussturerna kunnat bättre samordnas på de orter, där linjenäten berör varandra. Ökat antal förbindelser mellan övre Klarälvsdalen och Karlstad har kunnat skapas genom dessa åtgärder och restiderna har kunnat förkortas i vissa fall.

Vad beträffar upprustningen av vägnätet har Kungl. Maj:t anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att låta upprätta arbetsplaner för ombyggnad av vägsträckan Råda—Långflon samt att därefter handlägga vägfrågorna i enlighet med vägstadgans bestämmelser, alltså i vanlig ordning i anslutning till flerårsplanerna. För genomförande av detta planeringsarbete har inom vägförvaltningen i Värmlands län en särskild projekteringsavdelning organiserats. Efter verkställda undersökningar föreligger nu arbetsplaner för vissa delar av vägsträckan. Bron vid Likenäs har påbörjats och beräknas vara färdig nästa år.

Då utredningens rekommendationer genom den hittills verkställda behandlingen av betänkandet i allt väsentligt vunnit beaktande, synes några förslag till riksdagen i frågan inte påkallade.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Jag får till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framföra mitt tack för det svar jag erhållit på min fråga.

Kommunikationerna i norra Värmland och deras ordnande är en gammal fråga. Redan under 1920- och 1930-talen

var frågan om kommunikationerna i norra Värmland föremål för överväganden av myndigheterna. År 1931 framlade länsstyrelsen till ordnande av kommunikationerna en plan, som omfattade såväl vägbyggnader som brobyggnader och som ännu till största delen inte kunnat realiserats. Av länsstyrelsens utredning framgår, att vägförbindelsen öst—väst är mycket dålig, och härigenom förorsakas stora svårigheter för befolkningen att erhålla förbindelser till den sydgående trafiken, som går i Klarälvsdalen. Såsom exempel anföres, att en resa från nordligaste Värmland till Karlstad med buss och tåg tar en tid av tolv timmar, vilket väl måste anses orimligt. Man kan inte förundra sig över att befolkningen kräver bättre kommunikationer.

År 1946 hemställdes också i en motion i andra kammaren, som undertecknades av representanter från samtliga partier, att en skyndsamt utredning måtte vidtagas och förslag framläggas till bättre kommunikationsförhållanden i norra delen av landskapet. Motionen bifölls av riksdagen, och år 1947 tillsattes en utredning. Denna framlade sitt betänkande 1949 med förslag till åtgärder. Det svar, som kommunikationsministern nu givit, tyder på att befolkningen i norra Värmland i vissa fall kan förutse förbättringar bl. a. genom bron vid Likenäs samt genom en samordning av busstrafiken som resulterar i en kortare restid. Man får väl hoppas att befolkningen i norra Värmland så småningom får sina trafikfrågor ordnade till belåtenhet efter en trettioårig väntan.

Herr talman! Jag vill ännu en gång tacka herr statsrådet för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 196, angående ytterligare understöd till båttrafiken i Stockholms skärgård.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner:

nr 633, av herr *Aastrup*,
 nr 634, av herrar *Birke* och *Franzon*,
 nr 635, av herr *Ewerlöf* m. fl.,
 nr 636, av herr *Ohlon* m. fl.,
 nr 637, av herr *Ohlon* m. fl., och
 nr 638, av herr *Strand*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsavgift för år 1957, m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organiserande av en svensk FN-styrka; och

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående visst lotteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt jämte i ämnet väckta motioner; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 199, med begäran om riksdagens samtycke till förordnande att 2 § första och tredje styckena samt 3—9 §§ allmänna förfogandelagen ävensom 2—5 §§ allmänna ransoneringslagen skola träda i tillämpning.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren, att ifrågavarande kungl. proposition skulle genast remitteras till utskott.

Vid sedermera skedd föredragning hänvisades den kungl. propositionen till behandling av lagutskott.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 15.16, att ajournera sina förhandlingar till kl. 20.00, då ett utskottsbetänkande väntades inkomma till bordläggning.

Då förhandlingarna kl. 20.00 återupptogs, anmälades och bordlades andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med begäran om riksdagens samtycke till förordnande att 2 § första och tredje styckena samt 3—9 §§ allmänna förfogandelagen ävensom 2—5 §§ allmänna ransoneringslagen skola träda i tillämpning.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag vill fästa uppmärksamheten på att utskottet i detta utlåtande hemställt bl. a., att utlåtandet måtte företagas till avgörande efter endast *en* bordläggning.

Därest denna hemställan bifalles av kammaren vid morgondagens sammanträde, kommer ärendet alltså då omedelbart att företagas till avgörande.

Jag vill vidare meddela kammarens ledamöter, att utskottsutlåtandet, enligt vad det uppgivits, kommer att läggas på borden här i kammaren inom 20 minuter.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 20.02.

In fidem
G. H. Berggren

Onsdagen den 14 november

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. professorn G. Borgströms avgång från Institutet för konserveringsforskning

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet LANGE, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Osvalds interpellation angående professorn G. Borgströms avgång från Institutet för konserveringsforskning, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Osvald har i en interpellation till mig riktat vissa frågor i anledning av professor Georg Borgströms avgång från befattningen som föreståndare för Svenska institutet för konserveringsforskning. Med anledning härav vill jag meddela, att jag redan i skrivelse den 22 augusti i år, under betoning av att det ankom på styrelsen att tillsätta och entlediga föreståndare, av institutets styrelse utbad mig en redogörelse för de skäl, som legat bakom styrelsens beslut i november 1955 att tillråda Borgström att söka sig annan anställning.

I sitt svar den 17 oktober i år har styrelsen uttalat, att föreståndarfrågan aktualiserats av fyra styrelseledamöter. Majoriteten i styrelsen fann, att grunden saknades för ett för institutets framtida verksamhet fruktbarande samarbete mellan styrelsen och föreståndaren. Styrelsens enhälliga beslut, om än grundat på olika skäl och synpunkter för de enskilda ledamöternas vidkommande, för vilka styrelsen ej ansett sig kunna eller böra redogöra, blev därför att uppdraga åt styrelsens ordförande att tillråda professor Borgström att söka sig annan befattning.

Av särskilda yttranden av ledamöterna Adler och Hult synes framgå, att dessa ledamöter inte grundat sitt stånd-

punktstagande på invändningar mot Borgströms kapacitet eller sätt att sköta föreståndarskapet, utan främst på farhågor beträffande möjligheterna att i fortsättningen åtnjuta stöd från den av intresserade industriföretag bildade Stiftelsen Svensk konserveringsforskning.

För egen del finner jag frågan om motiven för styrelsens beslut inte tillfredsställande klarlagd genom det erhållna svaret, som för övrigt är ytterst knapphändigt. Därest motivet för de statliga representanterna i styrelsen varit farhåga, att de enskilda intressenterna skulle utan sakligt bärande invändningar mot institutets skötsel nedskära sitt bidrag, anser jag det ej godtagbart. Det är uppenbarligen av den största vikt att statens representanter i styrelsen bevakar det allmännas intresse av att verksamheten vid vetenskapliga inrättningar av denna halvstatliga karaktär bedrives med all vetenskaplig objektivitet. Huruvida sådant motiv förelegat framgår dock ej av styrelsens svar. Å andra sidan ger svaret ej heller upplysning om huruvida befogade erinringar framkommit mot institutets skötsel. I detta läge har jag ansett mig nödsakad föranstalta om en särskild utredning i ämnet. Vid genomförandet av denna har utredningsmännen beretts tillfälle att, i den mån detta befinnes motiverat, till prövning upptaga de frågor, som interpellanten berört. Ytterligare diskussion härom torde böra få anstå till dess resultatet av denna utredning föreligger.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för svaret på min interpellation. Tyvärr måste jag säga att jag inte kan finna statsrådets svar vara till alla delar tillfredsställande, lika litet som herr statsrådet kan ha ansett det svar, som han fått från styrelsen för kon-

Ang. professorn G. Borgströms avgång från Institutet för konserveringsforskning serveringsforskningsinstitutet, tillfredsställande. Jag observerar att statsrådet menar, att diskussionen borde anstå till dess att den utredning, som nu har tillsatts, blivit klar, men jag vill ändå säga ett par ord.

Det förefaller mig till att börja med egendomligt att herr statsrådet inte kunnat frampressa ett svar ifrån institutets styrelse med redogörelse för de skäl, som legat bakom styrelsens beslut i november 1955 att tillråda professor Borgström att söka sig annan anställning.

Lika egendomligt är att professor Borgström ej fått reda på anledningen till att han blivit avskedad. Det har aldrig framförts några anmärkningar mot hans sätt att sköta sitt arbete. Inte heller har det i protokollet gjorts någon anteckning om bristfällig skötsel. Då professor Borgström till styrelsens ordförande ställde den frågan, varför de ville skicka i väg honom, fick han bara det svaret: »Det skall du inte forska i!»

Det tillvägagångssätt, som här tillämpats, är särskilt egendomligt mot bakgrunden av att styrelsen ett par år tidigare begärt, att föreståndaren för konserveringsforskningsinstitutet skulle få professors titel. Man hade tillfrågat fyra sakkunniga, som tillstyrkt. Borgström fick vid institutets invigning professors titel för sina, som dåvarande chefen för handelsdepartementet uttalade, »utomordentliga förtjänster om institutet och dess tillkomst».

Det har sagts i pressen, vilket jag gärna här vill understryka, att det är ett grovt missbruk av professorstiteln att hänga den på en forskningschef utan motsvarande garantier, bara för att det ser prydligt ut och ger förtroende. Det skapar den föreställningen, att han har ett livstidskontrakt, en oavhängighet, som han inte äger. Då Borgström fick sin professorstitel som en hedersbevisning och med den motivering, som anfördes av dåvarande chefen för handelsdepartementet, kunde väl ingen tro att händelserna ett par år senare skulle ta denna utveckling. Det bör här klart fastslås, liksom det redan gjorts i pressen, att professors titel inte bör ges åt

personer i beroendeställning, vilka kan utsättas för en hård press från privata intressen.

Det är mycket glädjande att herr statsrådet i sitt svar så starkt understrukt kravet på objektivitet även vid halvstatliga vetenskapliga institut. Det kravet är självklart och behöver inte uttalas, då det gäller universitet och högskolor. Det borde vara lika självklart i fråga om halvstatliga vetenskapliga forskningsinstitut. Om en enskild industri t. ex. hotar att dra in eller minska sitt bidrag, därför att industrien i fråga inte är betjänt av en viss forskningsverksamhet, må det vara denna industris ensak, och den får själv bära följderna. På statens representanter i ett sådant instituts styrelse måste man dock kunna ställa det kravet, att de inte ger vika för dylika påtryckningar. Det är glädjande att herr statsrådet i sitt svar i så klara ord har framhållit, att om dylika påtryckningar förelegat vid konserveringsforskningsinstitutet, så är ett sådant motiv för Borgströms avskedande icke godtagbart.

Det är också ett lovvärt initiativ som statsrådet har tagit, då han nu tillsatt en utredning för att klargöra orsakerna till att professor Borgström tvingats avgå från sin befattning. Men jag skulle vilja ställa frågan: Borde inte statsrådet långt tidigare ha tagit det initiativet; borde inte herr statsrådet gjort någonting redan för ett år sedan för att klargöra anledningarna till konflikten? Vi hade kanske då kunnat få behålla i vårt land en erkänt skicklig och iderik forskare. Jag kan erinra om vad professor Adler uttalat: »Borgström har visat sig högt förtjänt i sin inåtriktade verksamhet; institutets forskning är av mycket hög kvalitet.»

Som bekant har professor Borgström senare blivit kallad som professor till Michigan State college, ett mycket stort och välkänt institut, där livsmedelsforskning spelar en mycket framträdande roll. Han har sedermera blivit invald i den Internationella näringsunionens vetenskapliga råd. Vi har faktiskt inte råd i vårt land att exportera forskare av den

Ang. professorn G. Borgströms avgång från Institutet för konserveringsforskning

Ang. professorn G. Borgströms avgång från Institutet för konserveringsforskning kvalitet, som professor Borgström representerar. Det har också tydligt och klart framgått av pressdebatten, att huvudparten av de industrier, som sysslar med livsmedels- och konserveringsforskning, haft förtroende för professor Borgström. Vidare är det klart att de vetenskapligt utbildade medlemmarna av institutets styrelse stått på Borgströms sida.

Herr statsrådet säger i sitt svar att det är av största vikt, att »statens representanter i styrelsen bevakar det allmännas intresse». Men återfaller inte ansvaret för att så sker på den departementschef, under vilken institutet i fråga sorterar? Eftersom konfliktsituationen var känd inom departementet redan i slutet av år 1955, hade det funnits skäl för statsrådet att ingripa redan då och försöka klarlägga situationen. Därför menar jag, att man inte kan komma ifrån att i detta fall de krav, som man bör ställa på statens representanter i styrelsen, enligt vad herr statsrådet uttalar, också måste ställas på departementet och departementschefen.

Vad som nu förekommit vid konserveringsinstitutet bör vara ett memento för oss. Vid alla halvstatliga forskningsinstitutioner måste garantier skapas för att de personer, som har hand om forskningsarbetet, verkligen har den oberoende ställning, som de måste ha för att kunna bedriva en verkligt fruktbringande forskning.

Jag skulle samtidigt här vilja uttala, att det skulle vara utomordentligt värdefullt, om vi inom en nära framtid kunde återförvärva professor Borgström till Sverige. Det torde finnas en möjlighet härtill, då vi kanske i en nära framtid får ett nordiskt institut för näringsforskning. Herr Borgström skulle vara en utomordentligt värdefull kraft som ledare för en sådan institution.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag hörde av herr Osvald att han inte finner mitt svar tillfredsställande. Bland annat finner han det egendomligt, att jag inte kunnat er- hålla ett mera preciserat svar från sta-

tens representanter i styrelsen. Jag har gjort vad jag kunnat för att få ett sådant svar. Jag vet inte vad jag därutöver skulle ha kunnat vidta. Just med anledning av att jag själv funnit svaret otillfredsställande, har jag tillsatt en utredning, som skall ta upp dessa spörsmål, vilka herr Osvald nu berört och om vilka herr Osvald tycks ha en ganska förutfattad mening.

Herr Osvald säger vidare att professor Borgström inte erhållit några skäl för att han avskedades. Det är inte riktigt som herr Osvald säger. Herr Osvald vet lika väl som jag att professor Borgström inte avskedades, utan att styrelsen för institutet uppmanade honom att söka sig annan anställning. Under den tid som förflöt från det han mottog denna uppmaning av styrelsens ordförande till dess han på egen begäran lämnade sin anställning har han inte i något sammanhang sökt komma i kontakt med chefen för handelsdepartementet. Det är kanske en upplysning, som kammarens ledamöter kan tänka på. Under sådana omständigheter har det för mig inte förelegat vare sig formella eller reella skäl att ingripa i denna sak, förrän denna pressdebatt kommit i gång. Då ansåg jag det vara av intresse att opinionen klart fick reda på vilka skäl som förestavat styrelsen att uppmana Borgström att söka sig en annan anställning. Eftersom jag inte fått dessa skäl preciserade, har jag efter bästa förmåga givit direktiv för en utredning, för vilken jag också förvärvat personer, som jag tror har all möjlighet att objektivt och sakligt bedöma vad som har ägt rum. Det är med hänsyn till detta som jag ansett det lämpligt att diskussionen får uppskjutas till dess resultaten av utredningen föreligger. För egen del har jag inte kunnat ta någon som helst ställning till de skäl, som förestavat de statliga styrelserepresentanterna i deras åtgöranden beträffande Borgström.

I mitt interpellationssvar i dag har jag sagt, att om det förelegat förhågor för påtryckningar, som inte varit sakligt grundade från de enskilda bidragsgivarna till institutet, kan jag inte godtaga dessa skäl. Jag har på den punkten givit

Ang. professorn G. Borgströms avgång från Institutet för konserveringsforskning ett klart besked, men jag vill inte utesluta, herr Osvald, att bakom de enskilda styrelserepresentanternas ställningstagande kan ligga sakliga skäl och invändningar mot det sätt, på vilket institutet har skötts. Det är ett faktum, som jag tror att också kammarens ledamöter bör notera, att stiftelsen, som utgör en sammanslutning för de enskilda bidragsgivarna till konserveringsforskningsinstitutet, vänt sig till Sveriges industriförbund för att få sina motiv och sitt ställningstagande klarlagda. De är inte ansvariga inför chefen för handelsdepartementet, vilket däremot de statliga ledamöterna är. Utredningen kommer senare att få ta del av allt det material som kan komma att föreligga här, och jag hoppas att den diskussion, som möjligen i fortsättningen kommer att äga rum i kammaren, inte skall bli så infekterad, att ett objektivt klarläggande av vad som förevarit inte kan äga rum.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Låt mig först säga, att jag inte på något sätt har riktat någon anmärkning mot statsrådet därför att han inte fått svar från styrelsen. Jag sade att det är *egendomligt*, när det i statsrådets svar säges, att han hade bett om en redogörelse för de skäl, som legat bakom styrelsens beslut, och att han inte har fått en sådan redogörelse. Det är detta som jag finner vara *egendomligt*, och på den punkten tror jag att vi kan vara överens.

Vad sedan beträffar terminologien kan jag säga, att jag talade om avsked, men i statsrådets svar står det »styrelsens beslut i november 1955 att tillråda Borgström att söka sig annan anställning». Man kan säga, att detta är en lek med ord. När det inte finns någon annan anställning av den arten att söka i Sverige, innebär faktiskt ett sådant råd från styrelsens sida, att vederbörande måste ge sig i väg till något annat land, där han eventuellt kan få en anställning. Vi har ingenting annat att bjuda i Sverige. Om man ger en person ett direkt avsked

eller om man formulerar det på så sätt att man säger till honom: »Jag råder dig att söka en annan befattning», så är skillnaden faktiskt inte särskilt stor.

Vad sedan beträffar min uppgift om att det inte föreligger några protokollförda motiv för att Borgström misskött sin befattning vill jag säga, att detta är en uppgift som jag fått från Borgström själv, och den tror jag att man lätt kan få bekräftad. Några skäl har över huvud taget aldrig angivits, men jag skulle tro att de flesta människor är väl medvetna om att skälen, i fråga om samarbetet med vissa industrier och en del ekonomiska förhållanden, redan på hösten 1955 framfördes till dåvarande statssekreteraren i handelsdepartementet. Man har då all anledning att antaga, att även statsrådet och chefen för handelsdepartementet erhållit de upplysningar, vilka meddelats till statssekreteraren i departementet.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Osvald sätter fortfarande likhetstecken mellan det råd eller den uppmaning, som institutets styrelse givit föreståndaren att söka sig en annan anställning, och ett avsked, och han säger att det inte finns någon annan anställning i Sveriges land, som skulle kunna tänkas vara lämplig för Borgström. Jag vill då bara erinra om vad herr Osvald redan vet men vad kanske inte alla kammarens ledamöter har reda på, att Borgström tidigare haft forskarbefattningar på andra håll och knuitts till delvis andra områden. Men därmed må vara huru som helst; avgörande är ju att Borgström själv inte på något sätt sökt kontakt med mig och sagt att han var missnöjd över den uppmaning som han mottagit från institutets styrelse. Frågan aktualiserades först i samband med att han själv efter erhållen annan anställning begärde avsked.

Den uppgift jag åsyftade i mitt förra inlägg i debatten gällde, herr talman, vad herr Osvald sade, att när Borgström begärde få reda på vilka skäl som före-

Ang. professorn G. Borgströms avgång från Institutet för konserveringsforskning stavat styrelsens beslut att ge honom detta råd, skulle någon ha svarat: »Det skall du inte forska i.» Jag vet inte, varifrån herr Osvald har den uppgiften, och det var den frågan, som jag närmast ställde. Sedan sade herr Osvald, att skälet måste vara mig bekant, därför att det gjorts vissa framställningar till statssekreteraren i departementet. Det pågick en utredning, vars resultat redovisades för riksdagen i samband med ett nytt avtal mellan staten och den enskilda stiftelsen för konserveringsforskning. Den utredningen pågick i fjol, och det är riktigt, att ordföranden i denna utredning då anmälde till mig, att man från den enskilda industriens sida var kritiskt inställd mot Borgström och trodde att det skulle komma att föreliggande svårigheter att erhålla tillräckliga bidrag för institutets fortsatta skötsel. Jag svarade ögonblickligen, att frågan om föreståndarskapet inte hade någonting med detta att göra och att frågan, om föreståndaren skulle fortsätta eller entledigas, var styrelsens egen sak lika väl som tillsättandet. »Jag befattar mig i detta läge inte med den saken», sade jag, och det kan inte uppställas som något som helst villkor, att en viss föreståndare skall anställas vid institutet för att bidrag skall lämnas. Jag avvisade alltså denna tanke, och jag hörde aldrig talas om detta mera.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag skall först be att få svara på herr statsrådets fråga, varifrån jag har min upplysning. Det är lätt att svara på den: jag har den direkt ifrån professor Borgström, som har skrivit till mig om saken.

Sedan är det naturligtvis riktigt, som herr statsrådet säger, att det är styrelsens sak att anställa och entlediga personal, men om det förhåller sig så som herr statsrådet säger i sitt svar, att därest motivet för de statliga representanterna har varit farhågan för att de enskilda intressenterna skulle utan sakligt berättigade invändningar mot institutets skötsel nedskära sina bidrag, anser jag detta

icke godtagbart, och om styrelsen trots detta grundat sitt beslut på ett icke godtagbart motiv, då tycker jag att det borde ha varit statsrådets sak att ingripa.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har ju, herr Osvald, just av samma anledning som gör att jag inte kan uttala mig i frågan, inkallat en utredning, och varken jag eller herr Osvald kan i dag införa kammaren säga, att det icke har förelegat några befogade erinringar mot skötseln av institutet. Herr Osvald har kanske den meningen, och det är ju möjligt att herr Osvald har kunnat bättre följa institutets skötsel och verksamhet än jag, men jag tror i varje fall inte, att någon annan kan uttala sig bestämt om institutets verksamhet förrän den utredningen slutförts.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Varför har i så fall icke något av dessa skäl kunnat redovisas öppet?

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Även det är en fråga som utredningen har fått sig anförtrodd.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 179, i anledning av Kungl. Ma:ts proposition angående organiserande av en svensk FN-styrka.

Beträffande detta utlåtande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermåra bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande utlåtande i sakfrågan hemställt.

Ang. utfärdande av skattepremieobligationer m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående visst lotteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande preliminär skatt jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 189, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 19 oktober 1956, föreslagit riksdagen att dels besluta att genom fullmäktiges i riksgäldskontoret försorg skulle utfärdas skattepremieobligationer och anordnas vinstutlottning i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat, dels ock å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1956/57 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 9 000 000 kronor till Anordnande av vinstutlottning m. m. i samband med återbetalningen av överskjutande preliminär skatt.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Danmans* (I: 629) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Boija* och *Carlsson i Tibro* (II: 826), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ragnar Bergh* och *Eskilsson* (I: 632) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Edström* och *Dickson* (II: 835), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 189 och dels antaga i motionerna framlagt förslag till ändring av uppbördsförordningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 629 och II: 826 samt I: 632 och II: 835, sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga,

1. besluta att genom fullmäktiges i riksgäldskontoret försorg skulle utfärdas skattepremieobligationer och anordnas vinstutlottning i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 19 oktober 1956 förordats;

2. till Anordnande av vinstutlottning m. m. i samband med återbetalningen av överskjutande preliminär skatt å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1956/57 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 9 000 000 kronor;

B. att motionerna I: 632 och II: 835, såvitt de avsåge ändring av uppbördsförordningen, icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottet hade vidare hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Axel Andersson* och *Aastrup*, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors*, *Löfroth* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 629 och II: 826 samt I: 632 och II: 835, sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

B. att motionerna I: 632 och II: 835, såvitt de avsåge ändring av uppbördsförordningen, icke måtte av riksdagen bifallas;

2) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den avfattning, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 629 och II: 826 samt I: 632 och II: 835, sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition;

B. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 632 och II: 835, såvitt här vore i fråga, för sin del antaga följande förslag till

Ang. utfärdande av skattepremieobligationer m. m.

Förordning

angående ändring av 69 § 1 mom. upp-
bördsförordningen den 5 juni 1953
(nr 272)

Härigenom förordnas att 69 § 1 mom. upp-
bördsförordningen den 5 juni 1953
(nr 272) skall erhålla följande ändrade
lydelse.

69 §.

1 mom. Därest den — — — prelimi-
när skatt.

Ränta som — — — den skattskyldige.

Därest skattskyldig, för vilken den
slutliga skatten överstiger den prelimi-
nära, låter det belopp, som enligt de-
betsedel å slutlig skatt tillkommer ho-
nom, innestå till den 15 juni året efter
det debitering skett, äger han erhålla
ränta med 3,5 % å det innestående be-
loppet, avrundat till närmast lägre hund-
ratal kronor.

Därest sålunda innestående belopp
jämte ränta icke uttagits av den skatt-
skyldige senast den 15 juli, skall belop-
pet för den skattskyldiges räkning över-
föras å sparkonto hos bank som den
skattskyldige angivit eller som eljest be-
dömes vara den för den skattskyldige
lämpligaste.

Kungl. Maj:t eller den myndighet
Kungl. Maj:t bestämmer äger utfärda för
tillämpningen av tredje och fjärde styck-
ena erforderliga föreskrifter.

Denna förordning träder i kraft da-
gen efter den, då förordningen enligt
därom meddelad uppgift utkommit från
trycket i Svensk författningssamling, och
skall tillämpas jämväl med avseende å
överskjutande skatt enligt debetsedel å
slutlig skatt 1956.

Herr talmannen hemställde, huruvida
kammaren ville, i enlighet med utskot-
tets hemställan, besluta att redan vid det-
ta sammanträde företaga ifrågavarande,
endast en gång bordlagda ärende till
avgörande.

Härtill svarades ja.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Det tycks börja höra
till om inte ordningen för dagen så i alla
fall ordningen för veckan, att riksdagen
på detta sätt skall tvingas att snabb-
behandla även principiellt mycket vik-
tiga saker. Förra veckans snabbbehand-
ling av frågan om spritpriserna hade ju
en praktisk bakgrund som var och en
förstår, men varför riksdagen i det nu
förevarande sammanhanget skall behö-
va syssla med hastverk på sätt som
skett, är mycket svårt att förstå. Om det
nu var så bråttom, kunde man möjligen
ha lagt fram propositionen tidigare, så
att riksdagen fått tid på sig att ta ställ-
ning till den.

Men även bakgrunden till behandling-
en är ganska egendomlig. Här borde ju
kanske bankoutskottet och bevillnings-
utskottet ha fått uttala sig, men vad som
är otvetydigt är att riksgäldsfullmäktige
borde ha fått taga ställning till denna
fråga. Det är dock så, att enligt grund-
lagen och enligt praxis i Sverige är det
riksgäldsfullmäktige som har utslutande
kompetens i detta sammanhang. Nu
påtalades denna egendomlighet från
denna plats redan i höstens remissde-
batt, och det uttrycktes då den förhopp-
ningen att utskottet skulle rätta till det-
ta, skall vi kalla det förbiseende eller
kanske hellre något annat; men det skall
jag inte gå in på.

På grund av snabbbehandlingen fanns,
som jag sade, ingen möjlighet för den
avdelning, som behandlade frågan, att
höra riksgäldsfullmäktige, och följakt-
ligen har dessa inte, såvitt jag vet, fått
uttala sig, i alla händelser har det inte
anförts någonting därom i proposition-
en. Enligt förkljudande — jag bara re-
fererar upplysningar jag har fått — har
fullmäktige endast fått ett meddelande.
Det är ganska typiskt detta.

Det kanske tillätes mig — eftersom
jag inte är säker på vad jag nyss sade
— att ställa en direkt fråga till den eller
dem det vederbör, huruvida riksgälds-
fullmäktige har fått avge sitt utlåtande
innan denna proposition lades fram. Om
så inte är fallet, är det ganska egendom-
ligt.

Ang. utfärdande av skattepremieobligationer m. m.

Nu finnes det emellertid, skall jag ärligt erkänna, en liten ljuspunkt i detta egendomliga förslag om att man skall börja att spela för att ersätta sparandet; det är frivilligt, om man vill ta ut sina eventuellt tillgängliga medel eller icke. Jag noterar detta i sanningens intresse.

Alla är eniga om att en spridning av statens inkomster och utgifter över årets olika delar ur det allmännas synpunkter är önskvärd. Frågan är nu bara, hur detta skall ske och vilka medel man skall använda. Från högerhåll har framlagts klara förslag i detta avseende. Redan i våras — men vi har kommit igen i höst — yrkade vi att de, som lät den överskjutande skatten stå inne, skulle få en högre ränta på dessa medel, d. v. s. 3,5 procent för halvåret. Detta förslag syftar till en ökning av det frivilliga sparandet på lång sikt.

Departementschefen tror inte på denna metod. Det vore ju dock rätt egendomligt om inte en nära nog fördubbling av räntan skulle utgöra en stimulus för de medborgare, som vill spara, att låta medlen stå inne. Man kan väl ändå med viss grad av sannolikhet utgå från att i stor utsträckning åtminstone de mera förutseende betalar in för mycket preliminär skatt för att vara på den säkra sidan. Det finns naturligtvis undantag, och kanske många sådana, men jag håller det för sannolikt. Att appellera just till denna kategori med att erbjuda ett lotteri, tycker jag är psykologiskt rätt märkligt.

Såsom jag nyss sade, tror emellertid departementschefen inte på denna utväg, och i propositionen hänvisas också till bevillningsutskottets utlåtande i frågan i våras. Bevillningsutskottet uttalade då — det finns för övrigt refererat i propositionen — att metoden skulle kunna leda till en viss minskning av såsångvariationerna på lånemarknaden. Utskottet var, liksom departementschefen nu, tveksamt, om de högre räntekostnaderna och de administrativa olägenheterna skulle kunna uppväga värdet för staten att få anstånd. I högermotionerna finns dock anvisningar på ett, såvitt jag förstår, mycket enkelt förfarande i det

hänseendet. De administrativa olägenheterna skulle, om man går på detta förslag, om inte helt elimineras så i alla fall väsentligt minskas.

Utskottet är tveksamt, om någon nämnvärd effekt skulle nås, och säger att det kan göras principiella invändningar och även praktiska sådana mot förslaget. Bland annat hänvisar man till att en sådan räntehöjning i stället för att stimulera människor att låta medel stå inne skulle dra till sig medel, som eljest i viss utsträckning skulle ha sparats i de ordinarie kreditinstituten. Ja, det är mycket möjligt, men jag skulle vilja säga att samma invändning, som man kommer med här, kan gälla också det nu föreslagna förfarandet. Vad är det som säger att folk inte tar ut sparade medel i stället för att ta ut de medel, som de har rätt att ta ut, för att skaffa sig obligationer, om man nu har sinne för spel och vad därmed sammanhängar.

Jag tycker det är i och för sig — ora det tillåtes mig att använda ett sådant uttryck — ganska motbjudande att vädja till spelinstinkten i detta sammanhang, ty sparande och spel är i och för sig i grunden oförenliga begrepp. När därför departementschefen säger, att det ur samhällsekonomisk synpunkt ligger en vinst i att betingelser här skapas för att sparandet skall bli bestående även på längre sikt, tror jag att det är en fullständig missbedömning av hela skeendet. Jag kan självfallet inte bevisa det just nu, men vi får väl se hur det kommer att bli.

Jag undrar om inte — och det kan i detta sammanhang vara motiverat, vad som sagts otaliga gånger i denna kammare och andra kammaren — att bästa medlet att stimulera sparandet är att se till att penningvärdet hålles stabilt. Det finns väl få grupper i samhället som blivit så fruktansvärt orättfärdigt behandlade som just spararna.

Nu säger man — liksom jag vet att det har sagts i andra sammanhang — att man inte är nöjd med premiesparandet, och man tar detta till intäkt för att högre ränta just inte utgör någon större stimulus. Jag vill då bara hänvisa till att

Ang. utfärdande av skattepremieobligationer m. m.

i motionerna från högerns sida framhålls, att det därutinnan har skett en märkbar förbättring på sistone.

Om nu medel tas från annat sparande, som jag nyss nämnde, så vinner man ju ganska litet ur samhällsekonomisk synpunkt genom denna åtgärd, men härtill kommer en kanske än viktigare synpunkt, nämligen att detta skattepremielån kommer att konkurrera på obligationsmarknaden. Det skulle alltså bl. a. kunna försvåra den sanering av premieobligationsmarknaden, som man nu sent omsider har försökt att få till stånd. Här hade det varit av utomordentligt stort värde, om man hört riksgäldsfullmäktige, så att riksdagen haft uttalanden från det hållet som grund för sin bedömning.

Nå, nu är det ju ganska lockande för folk, som har den läggningen, att högsta vinsten skulle kunna gå löst på 300 000 kronor. Ja, när det inte lönar sig att spara utan det tvärtom blir en förlust, som jag redan sagt, så tillgriper man utvägen att göra en och annan till kapitalist. Jag frågar mig, varför detta plötsligt har blivit så acceptabelt här i landet.

Jag kan inte heller underlåta att i förbigående nämna en ganska anmärkningsvärd sak, som gäller beskattningen av lotterivinster. För kort tid sedan gick genom pressen en notis om en person hade vunnit 100 000 kronor på en reklamannonstävling. Nu konstaterade vederbörande myndigheter att detta inte var spelvinst utan inkomst av arbete. Jag kritiserar inte det ställningstagandet; det är säkerligen riktigt. Men jag fäster uppmärksamheten på att när det slås fast, att man vunnit 100 000 genom arbete, så får man punga ut med 60 à 70 procent i skatt till det allmänna, men om man vinner på lotteri så räcker det med 20 procent. Reflexionerna gör sig själva, som det heter.

Nu förhåller det sig nog så att det inte är med någon större hänförelse man går in för detta förslag; för övrigt fick man också i utskottet en mycket stark känsla av att så var fallet. Likväl säger utskottet, att anordningen är värd

att pröva, och fortsätter: »Även om ur principiell synpunkt vissa invändningar kan göras mot ifrågavarande förslag vill utskottet därför tillstyrka detsamma.» Det hade kanske varit av ett visst värde, om utskottet trots tidsnöden — som jag är på det klara med — kunnat tala om vilka principiella invändningar man här tänker på. I propositionen yttrar sig departementschefen på ungefär samma sätt, då han säger: »På resultatet av detta försök och de ytterligare undersökningar som kan göras får bero, om förfarandet bör upprepas nästa år eller andra utvägar ev. får tillgripas.» Naturligtvis är det svårt att redan nu tala om vilka dessa andra utvägar skulle kunna vara, men onekligen vore det ganska intressant att få veta, om man redan nu har några mer eller mindre klara tankar i det hänseendet.

Hur som helst så måste jag klart säga ifrån, att jag anser att den nu föreslagna utvägen är en av de sämsta tänkbara. Jag kan sluta med att citera vad en tidning häromdagen skrev just i detta sammanhang — i viss mån även ett annat sammanhang — nämligen att frågeställningen är: Riskerar vi inte att snabbt förändra sparandets motivkrets, förgifta den stabila målmedvetenhet, som är spelandets eviga motsats? På den frågan måste jag svara ett klart: Ja.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 2).

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! När man denna prop. studerar

man utan svårighet och genast konstaterar,

att herr finansministern sedan flera år har gått omkring och slitit i sitt hår förtvivlad över, att det icke klar balans i skatteinbetalningsresultatet fanns, så att tyvärr en del för mycket har betalt

och andra — ännu värre — har betalat skrallt.

Man läser och man ser på nästan varje sida

Ang. utfärdande av skattepremieobligationer m. m.

hur mycket härigenom Sköld och Sträng och med en slurk av spelpassionens
 fått lida, brygd
 hur de har kämpat hårt och bittert år ge folket hum om sparsamhetens stilla
 från år dygd.
 i väntan på den lysande och gyllne vår, Att ge sig hän och dyrka slik moral
 som skänker härligt regn av guld i kis- är ej att gå den väg som kallas smal,
 tan och för det föredöme staten här vill giva
 från alla dem som står på restskattlistan. det knappast någon större hyllningskör
 kan bliva.

Vi andra här har utan riktig vetskap
 gått
 och denna farlighet till fullo ej förstått, Och den som köpt en gammaldags obli-
 ty fast herr Sköld med många ting oss gation
 störde skall säkert vackla yttermer i tron
 om detta hot vi föga eller intet hörde, på de affärer, staten gör, och statens lån,
 och Sträng, som sedan samma stigar ja, de lär närmast ta det som ett hän
 vandrat, att medan deras slantar har smält sam-
 man
 nog också mycket klagat, ropat ut och skall några få här njuta särskild gam-
 man.
 men dock ej detta vi i våra händer nu Och vilka bjuds? Jo, de som mest har
 har fått över
 och som nu måste lösas snabbare än av det i vardagslag vi kallar »klöver»
 brått. och därför utan risk för penningknipa
 kan denna chans till lyckans tinnar gri-
 pa.

Man undrar faktiskt hur det komma kan
 att först i elfte timmen man det nödigt
 fann
 att sätta in en sådan mäktig energi
 för att få till ett — ska vi säga —
 skattelotteri,
 när det så länge varit känt att här
 finansdepartementet haft ett stort besvär,
 som man med nödig iver haft att följa
 och ej till allra sista, sista stunden dölja.

Nu tvingas vi att hastigt ställning ta
 till något som ju ingen finner riktigt bra,
 vad bank och riksgäld menar vi ej vet
 och många andras mening är en hem-
 lighet,
 vi bara ställs mot väggen utan prut.
 När Sträng ger order skall vi lyda.
 Punkt och slut.

Vi skall ej tänka på det ganska konsti-
 fika
 att Sträng vill göra några till så rika,
 att de med hjälp utav den vinst som
 vanns
 helt plötsligt räknas kan ibland vår stor-
 finans.
 Ej heller skall det mera oss genera
 att spelets egen lilla jäkel engagera

Och den som köpt en gammaldags obli-
 gation
 skall säkert vackla yttermer i tron
 på de affärer, staten gör, och statens lån,
 ja, de lär närmast ta det som ett hän
 att medan deras slantar har smält sam-
 man
 skall några få här njuta särskild gam-
 man.
 Och vilka bjuds? Jo, de som mest har
 över
 av det i vardagslag vi kallar »klöver»
 och därför utan risk för penningknipa
 kan denna chans till lyckans tinnar gri-
 pa.

Det framgår väl, herr talman, tydligt
 som bedrövligt
 att det för svenska staten är behövt
 att engagera sig i äventyr av detta slag
 för att bekvämt befria sig från obehag.
 Jag gillar inte halten, inte tonen,
 och yrkar därför bifall till reservationen,
 som ägnar detta vilsna hugskott klander
 och här har framlagts av bl. a. herr
 Nelander.

Herr LEANDER (s):

Herr talman! Det må ursäktas mig, om
 jag inte är lika poetisk som den före-
 gående talaren. Det är åtskilliga pro-
 blem, som jag inte heller kan taga upp.
 Några moraliska synpunkter tycker jag,
 att man över huvud taget inte bör an-
 lägga i detta sammanhang. Man kan nog
 däremot inte komma ifrån att fristen för
 behandling av detta skatteärende varit
 väl kort.

En sak torde man kunna konstatera,
 nämligen att det är ett allmänt önskemål
 att på något sätt få en jämnare fördel-
 ning av statens inkomster och utgifter

Ang. utfärdande av skattepremieobligationer m. m.

under kalenderårets samtliga månader. De säsongmässiga svängningarna mellan inkomst- och utgiftsoverskott och därav följande starkt varierande upplåningsbehov har medfört stora olägenheter för budgetarbetet såväl som för kreditmarknaden. Till stor del torde de under december återkommande återbetalningarna av överskjutande preliminär skatt på ungefär en halv miljard eller t. o. m. däröver försorsaka ett starkt ökat statligt upplåningsbehov. Det konstaterades också i de motioner, som framlades vid vårriksdagen av bland andra högerns gruppledare i första respektive andra kammaren, herrar Ewerlöf och Hjalmarson, att det är på det sättet att man under december månad måste låna ungefär en halv miljard för att bestrida skatteåterbetalningskostnaderna. Vi är således samtliga eniga om att någonting bör göras för att få en rätsida på problemet. Vid vårriksdagen föreslog ju herrar Ewerlöf och Hjalmarson m. fl., att man skulle vidtaga den åtgärden att belöna de sparare, som lät sina återbetalningspengar stå inne, med en ränta av 3,5 procent. Bevillningsutskottet avstyrkte motionen, bl. a. därför att utskottet ansåg att en ränta av 3,5 procent på ett halvår -- eller 7 procent på ett år -- var väl högt tilltagen. Riksdagen följde utskottets hemställan och avsgot motionerna. Reservanterna, fröken Ebon Andersson m. fl., ställer nu dessa motioner som ett alternativt förslag till vad av Kungl. Maj:t föreslås i propositionen. Då nu riksdagen så sent som i våras avböjt detta förslag, har vi inte ansett det finnas någon anledning att nu bifalla det samma.

Man kan ju sedan ha olika meningar om vilket resultat en sådan räntepremie på 3,5 procent för ett halvår skulle medföra. För det stora flertalet skatteåterbetalningsberättigade rör det sig inte om så stora belopp, och följaktligen utgör denna ränta för de relativt små beloppen inte någon större stimulans till sparande. Jag kan ju nämna, att enligt propositionen uppgår antalet återbetalningsposter å 5—49 kronor till inte mindre än

333 281. Dessa återbetalningar uppgår till ett belopp av omkring 8 miljoner kronor. De betyder inte så mycket. I fråga om gruppen 100—199 kronor rör det sig om 110 miljoner kronor. Men också här är det ju fråga om relativt små belopp, och ränteinkomsterna på dessa belopp blir förhållandevis små: på 100 kronor blir räntan under ett halvår inte mer än 3 kronor 50 öre, och detta kan ju inte utgöra någon större lockelse. Möjligheterna att i det lotteri, som här föreslås, vinna upp till 300 000 kronor torde kunna locka mera — det må sedan vara moraliskt förkastligt eller icke.

I propositionen har betonats att det här är fråga om en engångsåtgärd, och följaktligen torde detta spörsmål nästa år behöva tas upp till förnyad prövning. Fröken Andersson och henes medreservanter har ställt ett alternativ gentemot Kungl. Maj:ts förslag. Herr Axel Andersson talade nyss så poetiskt för folkpartiets uppfattning, som inte innebar annat än ett rent avslagsyrkande på Kungl. Maj:ts förslag. Folkpartiet har alltså inte ställt något alternativ när det gäller att lösa det aktuella problemet. Det har även framskyntat i fröken Anderssons anförande, att det som här föreslås i propositionen skulle inverka menligt på det allmänna premiesparandet. Det är möjligt, men det vet vi ingenting om.

Jag vill instämma med fröken Andersson, när hon framhöll att det har varit alldeles för knapp tid för behandling av propositionen, och man kan också med ett visst berättigande instämma i påståendet, att frågan inte heller lösts på ett konstitutionellt riktigt sätt. Ingendera av dessa omständigheter har för oss, som biträder utskottets förslag, varit av den betydelse att vi ansett dem motivera ett avslagsyrkande på propositionen.

I vad mån det här lotteriförfarandet skulle kunna medföra ett avbräck i det allmänna premiesparandet och verka skadligt på detta sätt, kan man ha delade meningar om.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Ang. utfärdande av skattepremieobligationer m. m.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Inte heller jag skall gå in på frågan, huruvida man skall göra någon moralisk bedömning — var och en må ju efter sitt samvete avgöra, hur han skall handla.

När jag talade om det föreliggande förslaget menade jag att just ett sådant förslag kommer att medföra, att folk sätter sin lit till spelinstinkten. Det har med andra ord inte de fördelaktiga verkningar för sparandet på lång sikt, som jag anser att vårt förslag om en högre ränta ändå skulle kunna få. Här gäller det ju dock medel, som skattedragarna har betalat in för mycket och som staten har dragit nytta av under hela tiden tills de skall återbetalas, varför det ju finns en saklig bakgrund till att dessa människor bör få en högre ränteersättning.

Jag sade vidare att det är en allmän uppfattning att det är önskvärt med spridning, och det är på detta som vårt förslag bygger. Nu framför man som man vanligtvis brukar i detta sammanhang liksom när det gäller skattesänkning, att det är så små belopp det rör sig om. Men de små inkomsttagarna är beroende också av små belopp. Man behöver inte nödvändigtvis locka med vinst på 300 000 kronor för att folk skall reagera. För dem, som inte behöver tillgångarna och får högre ränta, är det i alla händelser en stimulans att låta medlen stå kvar.

Sedan sade herr Leander att jag hade framhållit att det förslag det här är fråga om skulle inverka menligt på det allmänna premiesparandet. Jag talade främst om inverkan på obligationsmarknaden, ty här gäller det ju dock utgivande av skatteobligationer. Det var på den punkten jag menade att man — och jag formulerade uttalandet rätt skarpt — borde ha haft skyldighet att höra riksgäldsfullmäktige.

Herr Leander var sedan inne på en sak som diskuterats i utskottet och anorstädes, nämligen att man inte skulle kunna ta upp våra motioner, som ju avslogs av vårriksdagen. Nu lärde jag mig senast i går att det inte finns några

som helst formella hinder mot att vid riksdagens olika sessioner, vårsessionen och höstsessionen, ta upp samma fråga. Den saken torde vara ganska uppenbar, och därför är det inte något som helst bärande skäl att hänvisa till det beslut, som fattades i våras.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Herr Leander kritiserade folkpartiet, särskilt därför att vi inte skulle ha kommit med något alternativ — högern hade i alla fall lagt fram ett alternativ, under det att vi föreslagit ett blankt avslag på hela propositionen. Nu var ju herr Leander själv mycket angelägen om att framhålla, att det här var fråga om en rent tillfällig åtgärd. Det skulle inte komma igen nästa år. Då tycker man nog att det inte heller kan vara nödvändigt att nu komma med en så underlig sak som detta ändå är. Eftersom vi har den uppfattningen, att vådan av ett sådant experiment är så stor, att det är mycket bättre att experimentet inte görs, är det ju ganska naturligt att vi har gått på avslagslinjen. Det kan väl inte hända någon större olycka, om departementet får arbeta med denna sak ännu ett år för att komma med ett bättre förslag än det som vi har att behandla här i dag.

Herr LEANDER (s):

Herr talman! Det må förlåtas mig, men jag har verkligen inte kunnat finna något alternativ i folkpartireservationen. Där yrkas blankt avslag. Man vill inte ens vara med om den reservation som fröken Andersson m. fl. har avgivit.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Andersson, Axel*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av fröken *Andersson*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av henne m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Ang. förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Axel Anderssons yrkande.

Fröken *Andersson* äskade emellertid votering även om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 180 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålles i fröken Anderssons m. fl. vid utlåtandet anförda reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 180, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andersson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 28.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organiserande av en svensk FN-styrka; och

nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående visst lotteriförfarande i samband med återbetalning av överskjutande prelimiär skatt.

Ang. förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med begäran om riksdagens samtycke till förordnande att 2 § första och tredje styckena samt 3—9 §§ allmänna förfogandelagen ävensom 2—5 §§ allmänna ransoneringslagen skola träda i tillämpning.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till förevarande proposition, nr 199, samtycka till att Kungl. Maj:t med stöd av 1 § tredje stycket allmänna förfogandelagen

Ang. förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m.

den 26 maj 1954 (nr 279) och 1 § tredje stycket allmänna ransoneringslagen samma dag (nr 280) förordnade, att 2 § första och tredje styckena samt 3—9 §§ allmänna förfogandelagen ävensom 2—5 §§ allmänna ransoneringslagen skulle tillämpas tills vidare under tiden till och med den 30 juni 1957.

Utskottet hade därjämte hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Med bifall till sistnämnda hemställan beslöt kammaren, att ärendet skulle nu företagas till avgörande.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! För ett sekel sedan lanserades ett uttryck här i landet: Vad angår oss Polens affärer! Det är nog många som ännu i våra dagar säger något liknande: Vad angår oss det som händer långt borta i världen, vad angår oss Egyptens affärer! Men vi har nu fått ett åskådningsexempel på hur beroende vi har kommit att bli av vad som händer litet varstans på jordklotet. Det kanske kan vara en hälsosam erfarenhet för vårt folk.

Nu vill jag, herr talman, börja med att förklara, att jag inte kommer att framställa något annat yrkande än om bifall till regeringens förslag och till utskottets hemställan. Men det finns faktiskt en hel del att tillägga till en sådan här under fredstid ganska uppseendeväckande sak, och det är också beträffande tillämpningen några ting som man kan framställa önskemål om.

Om det bara hade varit så att Suezkanalen hade blivit blockerad på grund av tekniska hinder — fartyg hade sjunkit i kanalen eller sänkts genom sabotage, såsom det nu har skett — tycker jag inte att det hade varit erforderligt att tillgripa en sådan åtgärd. Man skulle nämligen då med tämligen stor visshet kunna beräkna, att trafiken skulle kunna komma i gång igen efter några månader. Men det är inte bara blockaden av Suezkanalen som har föranlett propositionen, utan det är också förstörandet av två av de oljeledningar som mynnar ut i Me-

delhavet — de har också blivit utsatta för sabotage.

Vi har under åtskilliga år, både under andra världskriget och därefter, lagt upp beredskapslager för oljor av olika slag. Riksdagen har också anslagit mycket stora belopp för anordnande av berglagerrum och andra lagerutrymmen och för anskaffande av oljor. I detta sammanhang skulle jag vilja fråga, om vi har gjort tillräckligt mycket i denna väg. Jag förmodar, att en hel del är gjort, men sådana saker undandrar sig i viss mån inte bara allmänhetens utan även en riksdagsmans vetskap. Jag vet inte, om det är opportunt att meddela någonting om våra tillgångar och möjligheter i detta avseende, men för bedömandet av dessa frågor skulle det vara intressant att få närmare upplysningar.

Härtill kommer att det inte är lämpligt att i så oroliga tider som dem vi nu lever i uttömma våra reservlager. Men om vi hade haft ännu större lager och ännu större beredskapsutrymmen och — såsom många andra länder har — en väl tilltagen valutareserv, hade det i dagens läge varit betydligt mindre känsligt än nu, då vi nästan ögonblickligen efter det som har hänt i Egypten är färdiga att minska rumstemperaturen i våra hus och möjligheterna att utnyttja våra motorfordon. Man har en friare och bättre ställning, om man har reserver av olika slag. Dit måste man också räkna en stor valutareserv med hårda valutor, som gör det möjligt att vid inköpen vara mera oberoende än nu, även om det finns andra skäl som talar för att vi inte kan flytta över hela vår nuvarande handel i pundvalutor till dollarvalutor.

Nu är det så olyckligt — och detta är skälet till att jag för min del har anslutit mig till den framlagda propositionen — att vi ju inte vet hur det hela kommer att sluta. Det finns så många oklara moment när det gäller Suezkanalen och hela Mellanöstern, och andra makter kan ju ställa till med saker och ting som gör att vad som nu hänt bara är en början. Vi vet ju heller inte om det slutar bara med småkrig. Detta gör att jag för min

Ang. förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m.

del anser, att man inte kan ta på sig ansvaret att räkna med en så kort period för den tekniska upprensningen utav Suezkanalen eller för lagandet av dessa pipelines i Syrien, att denna lag inte skulle vara nödvändig. Detta gör alltså att man kanske handlar klokt om man sätter i gång åtgärderna så snabbt som möjligt i en sådan här situation.

Om tillämpningen av de fullmakter, som regeringen nu begär, sägs ingenting i propositionen, men därom skulle jag vilja anföra några detaljer som lämpligen bör iakttagas. Vad som nu begärs av riksdagen är endast att få sätta i kraft några paragrafer i förfogandelagen och några paragrafer i ransoneringslagen. Det föreligger ju inte nu några av de förutsättningar, som gör det möjligt för regeringen att själv sätta dessa lagar i kraft. Det skall då råda krig eller krigsfara, och i det senare fallet skall Kungl. Maj:t i efterhand underställa saken riksdagen. Här är det endast fråga om, som det talas om likadant i båda lagarna, att knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket uppkommit på förnödenhet, som erfordras för krigsbruk eller ekonomisk försvarsberedskap eller som eljest är av vikt för befolkningen eller produktionen, samt att detta är en följd av att riket varit i krig eller av krig mellan främmande makter eller annan utom riket inträffad utomordentlig händelse. Det är ostridigt att denna förutsättning föreligger, och ur den synpunkten finnes det alltså intet att anmärka.

Vad jag vid detta tillfälle skulle vilja framhålla är att man inte håller dessa lagar i kraft sedan de förutsättningar, som föreligger för att lagarna skall kunna få sättas i kraft, är borta, så att man t. ex. inte håller kvar en bensin- och oljeransonerings och förbud i vissa fall att använda motorfordon endast därför att man tycker att det är gynnsamt för vår valutareserv eller för vår handelsbalans eller att det gynnar sparandet. För sådana i sig självt utomordentliga ändamål får icke dessa lagar användas. Jag menar alltså, att även om det kan vara frestande att behålla en ransonerings

genom dessa båda lagar även sedan det blivit uppenbart, att de internationella förhållandena har blivit sådana att de inte längre utgör en förutsättning härför, får inte denna ransonerings hållas kvar även om det vore passligt ur andra synpunkter. Det är en sådan hälsning, som jag här skulle vilja skicka med vid dessa lagars omsättande i praktiken. Vill man gynna valutareserven, handelsbalansen och sparandet får man ta till andra åtgärder än dessa, som är tillkomna endast för att klara upp en situation som är preciserad i lagen.

Vi har hört herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet i radio ge vissa antydningar om hur man tänker att tillämpa de erhållna fullmakterna. I anslutning härtill skulle jag vilja göra några reflexioner. Det är landsbygden som blir hårdast drabbad av restriktionerna. Det är där de stora avstånden finns, där har befolkningen det svårt att förflytta sig till städer och tätorter, där så mycket av landsortsbornas affärer sköts och deras handlande äger rum. Det kan därför ifrågasättas om man bör förbjuda körning på lördagseftermiddagen alltför tidigt. Ganska vanligt är ju att en landsbygdsbo far in till sin stad på lördagseftermiddagen för att sköta om sina affärer. Arbetet är för hans vidkommande slut vid middagstiden, d. v. s. vid tolvtiden på dagen, och han behöver då inte spendera någon arbetstid för de saker som behöver skötas om i staden. Han behöver emellertid ofta rätt lång tid på sig. Han kan ha många mil hem, och det är då inte alls säkert om han kan hinna hem till klockan 18, den tidpunkt som det ryktesvis försports att biltrafiken skall upphöra. Det kan hända att vi kan få närmare uppgifter om vad som härvidlag är tänkt. Jag önskar att dessa mina synpunkter beaktas vid utformandet av de åtgärder som skall vidtagas, så att inte en stor del av befolkningen här i landet, nämligen landsbygdsbefolkningen, drabbas på ett hårdare sätt än erforderligt och inte får större olägenhet än befolkningen i städer och i större tätorter.

Jag vill vidare gå in på problemet med

Ang. förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m.

kyrkfärderna. Skall det verkligen vara nödvändigt att i nuvarande läge, då vi dock inte är helt avspärrade och inte heller renons på lager, förbjuda människor att använda bil för färd till kyrkan på söndagarna? Alla de gamla hästvagnarna, kärrorna och kabriolerna, som många haft undanställda som museiföremål i sina lador, är livsfarliga att köra i. Det finns inte heller några stallar kvar vid kyrkorna, och hästarna skulle få stå och frysa eller kanske slita sig och springa hem. Jag undrar om man inte bör tänka sig för mer än en gång, innan man ställer till med något som hindrar människorna från att använda bilarna för att besöka sin kyrka. Vid min sockenkyrka är det väl inte någon söndag, som det inte står ett dussintal bilar parkerade utanför. Vid större helger är det åtminstone femtio bilar och vid julottan säkert hundra. Vi måste tänka på detta, så att vi inte genom åtgärder, som inte är alldeles nödvändiga, försvårar för människorna att komma till kyrkan.

Vad som också skulle vara intressant att få något närmare belyst är frågan, hur en sådan här anordning, som visserligen är smidigare och bättre än en ransonerings med kortsystem och sådant, skall övervakas. Det måste väl ske en praktisk och facil bedömning av vad som är nyttokörning och vad som inte är det. Det finns många människor som kan ha goda skäl, vilka det emellertid kan vara svårt att bevisa och ådagalägga. De som skall övervaka denna ransonerings måste göra det med finkänslighet och skicklighet, så att det hela kommer att förlöpa något så när friktionsfritt.

Det är också mycket önskvärt, att människorna själva gör allt vad de kan för att inskränka på sina körningar och sin förbrukning av drivmedel och även av eldningsolja, så att man slipper besvärliga ransoneringsanordningar, som bara medför kostnader för det allmänna och besvär för de enskilda.

En annan fråga som jag tycker aktualiseras i samband med detta är huruvida man inte skall göra något för att

öka den framtida tillgången på vedbränsle, d. v. s. införa någon form av beredskapslagring av vedbränsle för kommande bruk. Det kanske inte behövs denna säsong, men det vore något att tänka på, om inte annat därför att människorna nästa vinter, ifall det då fortfarande skulle vara ett svårt läge, inte skall behöva elda med färsk och sur ved. Det har nu huggits ganska litet brännved under ett antal år. Man har mer och mer gått över till oljeeldning, och avsättningen av brännved har därför blivit allt osäkrare. Då och då har det huggits så litet, att det till och med vid den ringa åtgång som nu förekommer blivit en viss brist. Då stiger priset litet, och det kommer så småningom fram litet mer. Man kanske på något sätt borde stimulera till en ökad avverkning av brännved och införa någon form av beredskap på detta område.

Detta är, herr talman, några av de saker, som jag skulle vilja dels uttala en önskan om när det gäller tillämpningen, dels uttrycka en förhoppning om att vi här i riksdagen, som väl är rätt forum, får en närmare redogörelse för. Sedan får man, herr talman, se om det kommer fram någonting, som kan föranleda ytterligare reflexioner. I nuvarande lägre ber jag endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Också jag vill redan från början deklarerar att jag inte har någon annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Jag vill emellertid göra ett par reflexioner.

Ransonerings av eldningsolja innebär ett försvärande att upprätthålla en av våra viktigaste livsfaktorer, nämligen tillgången på tillräcklig värme i bostäder och på arbetsplatser. Man räknar med att denna ransonerings av eldningsolja i sämsta fall kan få till följd en sänkning av rumstemperaturen med 5 à 6 grader. Detta innebär att vi i våra bostäder åtminstone under de kallaste delarna av januari och februari kan komma ner till en rumstemperatur på

Ang. förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m.

mellan 12 och 14 grader. I allmänhet har det på hälsovårdshåll ansetts att en temperatur under 15 grader medför risker för folkhälsan.

Man vill då gärna veta, om man redan nu skall kunna planera några effektiva åtgärder för att komplettera den värme vi kan få genom eldningsolja. Här kommer i första hand i blickpunkten möjligheten att förstärka värmen i våra bostäder och även på våra kontor och verkstäder med hjälp av elektriska element, men huruvida tillgången på elektrisk ström är så betydande, att den energikällan kan tillgripas i tillräcklig grad för att ge en tillräcklig komplettering, är väl ganska osäkert. I många fall torde det finnas kvar äldre eldstäder, antingen värmepannor, avsedda för koks- eller koleldning, eller kaminer som kan användas för samma ändamål. Det är heller inget ovanligt att man i en del moderna bostäder, i synnerhet sommarstugor, använder fotogenelement, som om de kan kopplas till rökgångarna inte medför några obehagliga biverkningar.

Det vore av värde att veta, huruvida regeringen övervägt på vad sätt dessa risker för folkhälsan skall kunna bemästras. Jag vill i det sammanhanget också påpeka, att hälsovårdsnämnderna enligt hälsovårdsstadgan liksom yrkesinspektionen enligt arbetarskyddslagen har bestämda skyldigheter att tillse, att bostäder och arbetsplatser är tillräckligt uppvärmda. Såvitt jag förstår måste dessa bestämmelser, som för bostädernas del tolkas så, att temperaturen inte får understiga 15 grader, på något sätt modifieras med hänsyn till det nya försörjningsläget.

Det kan ju också tänkas att någon mindre samvetsöm fastighetsägare kan vilja utnyttja det uppkomna läget till att i sitt hus hålla ännu lägre temperatur. Med nuvarande regler för värmeavgifternas beräkning har vederbörande fastighetsägare kanske ingen större anledning att uppträda på ett sådant sätt, men i vissa fall saknas dock särskilda bestämmelser om värmeavgift, och där kan frågan bli aktuell.

I hälsovårdsnämnderna har vi hittills i allmänhet följt den principen, att vi när temperaturen i en hyreslägenhet understigit 15 grader ansett det vara anledning för oss att ingripa och anmoda hyresvärden att öka temperaturen i fastigheten.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det var närmast herr Mannerskantz' inlägg i debatten som uppkallade mig att begära ordet.

Herr Mannerskantz yttrade, att om vi hade sörjt för att få till stånd större lager av oljor och bensin, så hade vi i dag haft en starkare ställning. Det är ju alldeles självklart. Han efterlyste huruvida vi hade byggt tillräckligt med bergrum för magasinering av oljor. Om vi hade gjort det, sade herr Mannerskantz, hade vi inte behövt riskera att i ett kanske ännu sämre läge än dagens bli så hårt trängda som vi nu måste befara.

Sådana där önskningsar i efterhand kan man naturligtvis alltid komma med. Det är klart att allt vad man kan göra för att skaffa sig betryggande lager är bra. Men det förvånar mig att herr Mannerskantz nu vill framföra ett sådant resonemang, ty från högerhåll har man ju annars alltid yrkat på att skatterna måste hållas nere. Om vi skulle ha byggt flera bergrum för lagring av olja, hade vi måst använda skattemedel härför. Om vi hade köpt ännu mera olja för att lagra hade vi måst ta i anspråk ännu mer av våra valutareserver än vad vi nu gjort. En lagring av oljor eller andra förnödenheter kostar ju alltid pengar. Följden skulle alltså ha blivit att vi försämrat vårt ekonomiska underlag. Vad herr Mannerskantz här kommer med är därför ingenting annat än önsketänkande, och det tjänar inte mycket till att så här i efterhand framföra dylika önskningsar. I synnerhet tycker jag inte att man från högerhåll bör orda alltför mycket om dessa ting.

Vad sedan gäller frågan hur länge dessa lagar skall behållas i kraft och risken för att regeringen skulle ha dem

Ang. förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m.

kvar längre än som oundgängligen behövs, skall jag inte ingå på den sidan av saken, då det väl närmast torde ankomma på herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet att här svara. Jag inskränker mig till att fastslå att regeringen ju inte behöll motsvarande lagar för andra världskriget längre än vad som oundgängligen behövdes. Det finns väl därför, herr Mannerskantz, ingen anledning att befara att de nu aktuella lagarna skall behållas längre än absolut nödvändigt.

Beträffande landsbygdens transportproblem är vi alla medvetna om att det kan bli bekymmersamt för landsbygdens innevånare, liksom för alla andra. Herr Mannerskantz tryckte särskilt på sina bekymmer över att folk nu inte kan åka bil till kyrkan på söndagarna. Men det är väl ändå ett mindre bekymmer. Kyrkobesökarna är ju förhållandevis få. I gamla tider fick folk gå till kyrkan. Några hade kanske egna skjutsar, men alla andra fick promenera. Det är väl inte värre att göra det nu än förr i tiden.

Herr Huss påstod att temperaturen i bostäderna nu måste sänkas mellan fem och sex grader, men det måste vara ett missförstånd. I verkligheten är det fråga om en sänkning av temperaturen med tre kanske upp till fyra grader, vilket ju gör situationen mindre ogynnsam än om temperaturen skulle behöva sänkas så mycket som herr Huss påstod.

Med dessa ord, herr talman, har jag endast velat motivera min tillstyrkan av utskottets hemställan.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Tillåt mig först att uttrycka min stora tillfredsställelse med att samtliga deltagare i debatten klart deklarerat, att de inte har någon annan mening om nödvändigheten att nu sätta denna fullmaktslagstiftning i kraft än den som framgått av propositionen. Jag tror att det vittnar om en riktig ansvarskänsla hos första kammarens ledamöter när man ser på denna fråga på samma sätt som regeringen gjort.

Vi är alla medvetna om att bakgrun-

den till dessa åtgärder är förhållandena i Mellersta Östern. En klar bild av hur läget där gestaltar sig har vi ännu inte, men även i de mera optimistiska bedömningarna räknar man med att Väst-europas oljetillförsel kommer att under en tidsperiod av kanske fem, sex, sju månader bli 25 procent mindre än vad den normalt är. Det förutsätter ändock en samverkan med den västra hemisfären i fråga om både tillskottstonnage och supplementära oljeleveranser.

Det är också under de omständigheterna som man redan i vederbörande internationella organ, närmast Parisorganisationen, OEEC, har under utarbetande internationella fördelningsplaner. Vi har hävdad i det sammanhanget, att Sverige i viss mån intar en särställning. Vår ekonomi är kanske i högre grad sårbar just i detta hänseende än många andra länders. Oljan spelar för vår bränsleförsörjning en större roll än för länder, som har tillgång till eget fossilt bränsle. Under sådana förhållanden hoppas vi få en rätt gynnsam behandling, när det gäller fördelningen av de europeiska oljetillgångarna. Vad det kan bli vet vi inte i dag, men det är alldeles uppenbart, att skall vi kunna utverka en gynnsam behandling internationellt, så måste vi också vidta åtgärder för att själva begränsa förbrukningen av oljor. Det är därför som regeringen ansett sig icke längre kunna vänta med att låta lagstiftningen på detta område träda i kraft och även låta ikraftträdandet följas av konkreta åtgärder.

Vår egen lagersituation har berörts i debatten i dag. Jag vill bara rent allmänt säga, att den är förhållandevis tillfredsställande och någorlunda betryggande på de flesta av dessa områden. Det är klart att såsom den internationella situationen nu ter sig skulle det i och för sig ha varit en styrka, om vi hade haft ännu större lagertillgångar, men man står ju alltid under mera normala förhållanden inför en avvägning mellan vad man vill sätta av för framtiden och vad som behöver tas ut för att tillgodose de mera omedelbara behoven. Trots att lagerutrymmena ökat i högre grad än

Ang. förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m.

vår förbrukning, är naturligtvis våra lager inte outtömliga. Jag tror dock att herr Mannerskantz drar en förhastad slutsats, när han gör gällande att vi kanske kunde ha uppskjutit de åtgärder, som vi nu skall vidta, om våra lager varit större än de för närvarande är. Om vi verkligen vill få del av de västeuropeiska tillgångarna skulle vi under alla omständigheter — alltså vilken lagersituation än varit — tvingats att vidta egna åtgärder för att åstadkomma en begränsning av konsumtionen.

Därmed tror jag att jag också i sak har bemött herr Mannerskantz' andra fundering i sammanhanget, nämligen att vår valutasituation skulle utgöra ett hinder för en någorlunda smärtfri reglering av förhållandena på detta område. Den har i själva verket ingenting med de åtgärder som nu vidtas att göra. Vi har inte i nuvarande läge en större brist på dollarvaluta än på pundvaluta. Det är mig bekant att myndigheterna redan beviljat dollar för supplementära leveranser av olja västerifrån för att ersätta eventuellt bortfall i oljetillförseln från Mellersta Östern. Det har man gjort med berätt mod och gott samvete och utan att valutasituationen lagt hinder i vägen. Ännu mera orimligt vore det att låta vår valutasituation utöva inflytande på hur länge dessa ganska otrevliga regleringsåtgärder skall vara i kraft. Att handla så har inte för ett ögonblick föresvävat mig eller någon annan av regeringen, det vill jag uttryckligen framhålla.

Som en sammanfattning av vad jag hittills sagt vill jag framhålla, att det är den internationella situationen och i mycket ringa grad — kanske inte alls — vår egen lagerställning, som varit avgörande för de åtgärder som nu kommer att vidtas.

Dessa åtgärder är generella och i viss mån, kan man säga, blint verkande. Det är klart att de kommer att vara kännbara, men man har velat undvika en alltför långtgående och ingripande reglering och nöjt sig med åtgärder av mera allmän natur. Det ställer sig också rätt naturligt, så länge man kan hoppas att de blir av tillfällig art. Det är möjligt

att läget ljusnar tidigare och att tillförseln av oljor kommer i gång i större utsträckning än man nu kan vänta, och då kommer givetvis också dessa regleringsåtgärder att hävas så snart som möjligt. Men om man vill undvika att bygga upp en alltför besvärlig administrativ apparat, vill undvika alltför långtgående detaljregleringar, så kommer man inte ifrån att verkningarna på vissa områden kan bli en smula otrevliga och inte heller lika överallt.

Vad bränsleläget beträffar har vi ju tills vidare — och vi skall hoppas inte för så lång tid — nöjt oss med en begränsning av tilldelningen av oljor mot bakgrunden av en riktpunkt på 20 procents nedskärning. Jag vill till herr Huss i detta sammanhang säga, att några föreskrifter om rumstemperaturen har icke utfärdats. Den kommer att bli en följd av försämringen i oljetillförseln, och det är möjligt att rumstemperaturen kan gå ned med fyra, fem grader, men liksom herr Elowsson tror jag att herr Huss' förmodanden ligger en smula i överkant. Hur långt temperaturen kommer att gå ner kan ingen säga i dagens läge. Det beror naturligtvis på hur sträng vintern blir, det beror på hur långvarigt avbrottet i vår oljetillförsel blir och det beror också på våra möjligheter att använda ersättningsbränsle — kol och koks och kanske också andra bränslen. Där om kan man i dag inte veta någonting med bestämdhet. Regeringen och myndigheterna får naturligtvis följa utvecklingen. Skulle verkliga svårigheter uppkomma, får man försöka lösa dem när de visar sig.

Vad drivmedlen beträffar har en begränsning av tillförseln till bensinstationerna vidtagits, som uppgår till 15 procent. Oljebolagen har uttryckligen tillfrågats, om de kunde nöja sig med detta, men de varnade för att man inskränkte sig enbart till en sådan åtgärd. De förklarade att en sådan begränsning inte blir effektiv i längden, om den inte stöds av direkt konsumtionsnedskärning åtgärder. Det är därför regeringen, som den enklaste åtgärden att vidtaga, utfärdade ett förbud mot annat än nyttotrafik

Ang. förordnande om tillämpning av allmänna förfogandelagen m. m.

på söndagarna, d. v. s. från klockan 18 på lördag till klockan 5 på måndag morgon.

Om den åtgärden effektivt genomförs, innebär det att bensinförbrukningen kommer att minska med 10 å 14 procent. Nu förhåller det sig på det sättet att vid denna tid på året och i synnerhet under de kommande månaderna normalt en del bilar ställs undan och tas ur trafik. Därför kommer redan av den anledningen en viss begränsning av bensinförbrukningen att äga rum.

Det är klart att en åtgärd av detta slag kommer att vara otrevlig för många människor. De som vill gå i kyrkan kommer ibland att ha svårare att ta sig dit. De kommer i första hand att få tillgripa kollektiva färdmedel — det kan hända att de kan resa i buss, även om det tar längre tid, och finns inga bussar tillgängliga, finns det möjlighet att ta en taxibil — dessa är ju inte avstängda från trafik på söndagar. Men jag vill på det bestämdaste varna för försök att införa en rad olika undantagsbestämmelser och lättnader. Detta skulle göra den administrativa apparaten alldeles för besvärlig, och om man ändå har viss anledning att hoppas att dessa åtgärder skall bli av temporär natur, bör man väl också kunna acceptera vissa av de nackdelar som är förenade med dem.

Till herr Mannerskantz, som ställde en fråga i det sammanhanget, vill jag säga att jag inte heller tror att man kan genomföra särskilda lättnader för landsbygdsbefolkningen, så att denna skulle få köra bil någon timme längre än andra bilägare. Därmed skulle man just komma in på den typ av detaljreglering som jag på det bestämdaste vill varna för.

Herr Mannerskantz frågade också vilka kontrollmöjligheter som finns. Ja, det är tänkt att under den första tiden, d. v. s. under en första period på 20 dagar, skulle endast vissa kategorier få rätt att köra bil på söndag. Dit hör läkare och vissa andra av myndigheterna angivna kategorier, som representerar nyttotrafiken. Under den tiden får naturligtvis den, som kör en personbil på söndag, vara beredd att, om han kommer

till en bensinstation, styrka sin identitet och tala om vad hans ärende är. Om våra vägar och gator trafikeras bara av omkring 40 000 bilar i stället för normalt under denna tid på året kanske 600 000, kommer man nog att lägga märke till dem som kör, och de, som äro ute i ogjord väder, kan räkna med att ett ingripande kommer att ske mot dem. Efter dessa 20 dagar har länsstyrelserna hunnit pröva ansökningar om rätt till söndagskörning, och då kommer en särskild tillståndslapp att kunna fästas på synlig plats på bilen, så att var och en kan avgöra, om vederbörande har rätt att köra eller ej.

Jag vill än en gång betona att dessa åtgärder sannerligen inte har vidtagits därför att de är populära. Men jag har svårt att se att man på något enklare sätt kan åstadkomma en viss nedskärning av förbrukningen, en nedskärning som de internationella förhållandena nödvändiggjort.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! I anslutning till statsrådet Langes anförande vill jag erinra om att det dock finns inte så få hus, där det på grund av husets konstruktion eller andra skäl faktiskt visar sig omöjligt att få en temperatur av ens tillnärmelsevis de 20—21 grader, som man talade om i radio i går, och inte ens de 18 grader som skulle anses normala, utan där temperaturen har hållit sig omkring 16 grader eller i varje fall obetydligt över de 15 som man anser vara minimum. Skall man nu i dessa fall skära ned temperaturen med ytterligare 4 eller 5 grader, kommer man kanske ned i 11 grader, vilket är fullständigt orimligt. Jag är medveten om, att om man vill undvika en individuell reglering, är man tvungen att finna sig i vissa besvärligheter. Jag vill emellertid passa på tillfället att vädja till statsrådet och även till de organ, som har med hälsokontrollen att skaffa, att tillse att det finns möjligheter till komplettering av värmekällan i de fall, där av ett eller annat skäl en nedskärning av oljetilldelningen med 20 procent skulle medföra orimligt låg temperatur.

Ang. användningen av fonden för förbättring av sjöräddningsväsendet

Jag hörde inte att herr Huss fick något svar på sin fråga, om man kan få skaffa sig elektriska kaminer. Det beror väl på tillgången på elektrisk kraft, framför allt på om det blir gott eller ont om vatten. Där är ett problem, som nog måste undersökas. Jag vet inte heller om fotogenen faller under oljeresriktionerna eller om man kan använda fotogenkaminer för komplettering.

I varje fall, herr statsråd, skulle jag vilja säga, att det måste finnas möjligheter för de fastigheter som hittills haft en mycket låg temperatur att komplettera värmekällan på ett eller annat sätt, om nedskärningen av oljetilldelningen blir 20 procent, antingen genom att de får möjlighet att utnyttja elektrisk kraft eller genom att de kan få tilläggskvantiteter av olja. Det bör kunna åstadkommas en individuell prövning därvidlag, och den bör väl ändå inte vara lika besvärlig som en individuell ransonering i stort.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Jag tänkte bara säga några ord i anledning av att herr Huss ifrågasatte, om man inte kunde använda elkraft som substitut för oljebränsle vid uppvärmning av bostäder och arbetslokaler.

Tyvärr är ju sviterna från fjolårets torka ännu inte helt övervunna. Fyllnadsgraden i våra vattenmagasin, särskilt i mellersta och södra Sverige, lämnar fortfarande mycket övrigt att önska. Men därtill kommer den mera allvarliga situation, som vi befinner oss i, på grund av den underutbyggnad av våra vattenkraftverk, som investeringsbegränsningen har medfört. Situationen är därför den, att om vi genom ökad användning av elkaminer, får en ökning av elkraftförbrukningen, så måste denna tillgodoses genom producerande av energi i våra ångkraftverk. Dessa drivs ju numera i stor utsträckning med oljebränsle, och då verkningsgraden hos ett modernt ångkraftverk är av storleksordningen 20—25 procent, så blir det en mycket dålig affär, om man skall använ-

da olja till eldning vid ångkraftverken för att framställa elektrisk energi för uppvärmningsändamål. Då är det nog bättre att använda oljan direkt till uppvärmning.

Jag vill med detta, herr talman, bara ha uttalat en varning mot att beträda den väg, som herr Huss antydde. Följden kan då lätt bli, att vi blir tvingade att genomföra även en elransonering, och det är väl ingen som önskar att vi skall komma i en sådan situation, att även en sådan ransonering blir nödvändig.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anmäldes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 358, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med begäran om riksdagens samtycke till förordnande att 2 § första och tredje styckena samt 3—9 §§ allmänna förfogandelagen ävensom 2—5 §§ allmänna ransoneringslagen skola träda i tillämpning.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning, att utskottets hemställan i utlåtande nr 46 bifölles även av andra kammaren.

Föredrogs och bordlades ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 27.

Ang. användningen av fonden för förbättring av sjöräddningsväsendet

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för sjöräddningsväsendet jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 149, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 23 mars 1956, föreslagit riksdagen att god-

Ang. användningen av fonden för förbättring av sjöräddningsväsendet

känna av departementschefen förordade riktlinjer för sjöräddningsväsendet.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson* m. fl. (I: 552) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Göteborg m. fl. (II: 734), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de medel, som 1952 avsatts till fonden för förbättring av sjöräddningsväsendet — nu 1 630 000 kronor — skulle utan ytterligare tidsutdräkt anvisas till Sjøräddningssällskapet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 23 mars 1956 förordade riktlinjer för sjöräddningsväsendet;

b) i anledning av motionerna I: 552 och II: 734 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

I motiveringen hade utskottet beträffande den i motionerna omförmälda fonden för förbättring av sjöräddningsväsendet yttrat bland annat:

»Enligt utskottets mening bör i huvudsak gälla, att fondmedlen disponeras för Sällskapets behov och att medel för erforderlig anskaffning och förbättring av statlig sjöräddningsmateriel anvisas över riksstaten. Det synes nämligen utskottet vara av vikt, att Sällskapet icke av brist på medel hindras från att på ett effektivt sätt fullgöra sina betydelsefulla uppgifter. Utskottet vill emellertid icke motsätta sig, att, därest vid tillämpning av de nya riktlinjerna i praktiken något brådskande och angeläget behov av livräddningsmateriel för statens räkning visar sig föreligga, fondmedlen undantagsvis tagas i anspråk för ändamålet.»

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Det ärende vi nu behandlar gäller dels en kungl. proposition angående riktlinjer för sjöräddningsväsendet, dels ett par motioner av herr

Karl Andersson i denna kammare och herr Jerker Svensson i Göteborg i andra kammaren. I dessa motioner begäres, att riksdagen måtte besluta, att de medel som 1952 avsattes till fonden för förbättring av sjöräddningsväsendet skall utan ytterligare tidsutdräkt anvisas till Sjøräddningssällskapet. Av dessa medel kvarstår för närvarande 1 630 000 kronor.

Utskottet har i sin skrivelse i stort sett gått på motionernas yrkanden. Riktlinjerna går ut på att sjöfartsverkets och statens resurser i övrigt skall i första rummet tagas i anspråk för sjöräddningsverksamhet närmast kusten, under det sällskapets insatser främst skulle inriktas på räddningsaktioner längre ut till sjöss. Det är för resten i huvudsak vad propositionen har avsett.

Utskottet skriver i slutet av sitt utlåtande, att det anser att fondmedlen, varom här är fråga, i huvudsak bör disponeras för sällskapets behov och att medel för erforderlig anskaffning och förbättring av statlig sjöräddningsmateriel anvisas över riksstaten.

Men så står det till sist i utlåtandet en mening, som kan inge vissa farhågor. Utskottet säger där: »Utskottet vill emellertid icke motsätta sig, att, därest vid tillämpning av de nya riktlinjerna i praktiken något brådskande och angeläget behov av livräddningsmateriel för statens räkning visar sig föreligga, fondmedlen undantagsvis tagas i anspråk för ändamålet.»

Nu vet vi ju att staten inte alltid är någon så högt moraliskt stående företeelse, och jag skulle därför vilja understryka vad utskottet här säger, att staten endast *undantagsvis* skall lägga beslag på dessa medel.

Som jag nämnde nyss, är det Sjøräddningssällskapets främsta uppgift att svara för räddningsarbetet ute på öppet vatten. För det erfordras stora sjöående livbåtar, och de kostar pengar. En sådan båt är för närvarande under byggnad för sällskapets räkning. Om staten icke lämnar ifrån sig dessa fondmedel, som ju var avsedda för sällskapet, måste det delvis finansiera båtbygget genom

att för ändamålet ta i anspråk egna donationer, som det inte varit meningen skulle begagnas för ett dylikt ändamål.

Jag har, herr talman, inget yrkande. Jag skulle bara vilja understryka, att det är angeläget att Sjöräddningssällskapet icke kommer i efterhand utan får den huvudpart av fondmedlen, som utskottet synbarligen har åsyftat med sitt yttrande.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Då jag är en av motionärerna på denna punkt och därtill varit med vid behandlingen av denna fråga i statsutskottet och mitt namn står under detta betänkande, vill jag här bara tillkännage att jag är i stort sett tillfredsställd med den skrivning, som utskottet kommit till.

Vid 1952 års riksdag anvisades två miljoner kronor för anskaffning av livräddningsmateriel. I sjöräddningsverksamheten deltar utom sjöfartsverket och Sjöräddningssällskapet även tullverkets kustbevakningspersonal. Man kan således säga att verksamheten i stort sett är uppdelad på tre händer. Meningen var ju emellertid att de två miljonerna skulle tillkomma Sjöräddningssällskapet, som är ett frivilligt företag och som i någon mån arbetar med statsbidrag.

Av beloppet på två miljoner kronor har till dato inte mer än 370 000 kronor utanordnats, och sällskapet är i mycket stort behov av att få ytterligare medel för sin verksamhet. Av utskottets skrivning framgår klart, att medlen i huvudsak bör ställas till sällskapets förfogande. Utskottet har sagt att medlen endast i undantagsfall skall användas för sjöfartsverkets inköp av livräddningsmateriel och att som regel dessa ändamål skall tillgodoses över riksstaten.

Med denna utskottets skrivning utgår jag ifrån att regeringen lojalt kommer att följa utskottets rekommendationer och att dessa medel, som riksdagen redan har beviljat, i huvudsak kommer att utanordnas till sällskapet.

Om stödåtgärder för invalidiserade barn

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 171, i anledning av väckta motioner angående utredning om anläggande av ett plåtvalsverk vid Norrbottens järnverk i Luleå;

nr 172, i anledning av väckta motioner om utredning rörande den norrländska vintersjöfartens framtida möjligheter för kontinuerlig drift;

nr 173, i anledning av väckta motioner om utredning rörande utökad sjömättningsverksamhet på de norrländska farvattnen; och

nr 174, i anledning av väckt motion om återförande till de ursprungliga fastigheterna av vissa av 1942 års militära markersättningsnämnd inköpta och arrenderade markområden i Norrbottens län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om stödåtgärder för invalidiserade barn

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 175, i anledning av väckta motioner om utredning angående samhälleliga stödåtgärder för invalidiserade barn, som vårdas i hemmen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mossberger* och *Pettersson* (I: 62) och den andra inom andra kammaren av herr *Bengtsson* i Varberg m. fl. (II: 129), hade hemställts, att riksdagen måtte hos regeringen begära utredning av behovet av och förutsättningarna för samhälleliga stödåtgärder för invalidiserade barn, som vårdas i hemmen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört bland annat följande:

Om stödåtgärder för invalidiserade barn

»Utskottet anser — — — att den av motionärerna väckta frågan om statliga stödåtgärder för att underlätta vård i hemmen av invalidiserade barn bör närmare utredas. Som motionärerna framhållit bör i första hand behovet härav undersökas. Den undersökning, som enligt vad medicinalstyrelsen meddelat utföres inom de båda nämnda styrelserna rörande antalet kroniskt sjuka eller invalidiserade barn, vilka vårdas å sjukhus m. fl. vårdanstalter, torde därvid kunna lämna viss ledning. Beträffande formen för eventuella stödåtgärder har motionärerna framfört tanken på ett särskilt statsbidrag eller ett bidrag i anslutning till någon redan existerande form. Utskottet vill med anledning härav endast framhålla, att frågan i första hand synes böra prövas antingen i anslutning till folkpensioneringen, vilken f. n. omfattar invalidiserade barn från och med 16 års ålder, eller i anslutning till de familjepolitiska åtgärderna.

Inom socialdepartementet pågår f. n. ett omfattande utredningsarbete rörande såväl folkpensioneringen som familjepolitiken. Det synes utskottet ligga nära till hands, att den av motionärerna aktualiserade frågan upptas till prövning i samband med detta utredningsarbete eller eljest i den ordning som Kungl. Maj:t må finna lämplig.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa, att riksdagen må i anledning av motionerna I: 62 och II: 129 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anført.»

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Man har anledning att känna den största tillfredsställelse över den här föreliggande motionen och utskottets positiva utlåtande. Det vårdnadsbidrag för handikappade barn, som här föreslås, är ur familjeekonomiska och allmänt sociala synpunkter väl motiverat. Alldeles säkert är det så som utskottet säger, att många föräldrar till det yttersta vill behålla vårdnaden i sina hem av dessa olyckliga barn, liksom att ett stort antal föräldrar är beredda att, om de får bättre ekonomiska betingelser,

ta hem sina barn från anstalterna och vårda dem själva. Man kan på det livligaste uppskatta föräldrarnas intresse för att ta på sig dessa vårdnadsuppgifter, liksom man åtminstone till en del kan instämma i att dessa barn på samma sätt som andra barn har fördel av att få växa upp och utvecklas i sina hem, även om man nog ibland kan säga sig att föräldrarna i sitt känslöengagemang kanske bortser från och undanhåller sina barn de möjligheter till aktivbehandling, som ett kollektiv måhända erbjuder och som kan förbättra deras utsikter för framtiden.

När det nu inte finns tillräckligt antal vårdplatser för dessa barn, i många fall inte heller fullt tillfredsställande sådana, är man naturligtvis bara glad åt den hjälp föräldrarna till dessa barn här får. Men enligt min mening, herr talman, är detta inte bara ett vårdproblem. De ständigt ökade medicinska och tekniska framstegen ger oss allt större chanser till en framgångsrik aktivbehandling av sjuka och skadade, som tidigare har rubricerats såsom hopplösa vårdfall. Det är naturligt att dessa ökade resurser kommer dem till godo, som blir intagna på de slutna vårdavdelningarna, och man hälsar med glädje att landstingen forcerar utbyggnaden av denna rehabiliteringsverksamhet. Men jag vågar för min del tro, att de nya behandlingsmöjligheterna i stor utsträckning skulle kunna tillämpas också i den öppna vården. Jag stöder detta på de stimulerande erfarenheter vi fått genom ett par års försöksverksamhet då det gäller behandlingen av spastiska barn i öppen vård. Genom att man satt in ett team av specialister — gymnaster, talpedagoger, lekterapeuter, psykologer o. s. v. — har man vunnit mycket goda resultat när det gäller förbättring av dessa barn, som förut betraktats såsom icke behandlingsbara.

Detta leder mig till att uttala den förhoppningen, att när herr socialministern i enlighet med utskottets rekommendation går att utreda storleken av och formerna för vårdnadsbidraget för dessa handikappade barn, han också

Ang. finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten

måtte finna anledning att beakta de synpunkter jag här vågat framföra. Jag hoppas alltså att man även uppmärksammar möjligheterna att åstadkomma en aktivbehandling av de invalidiserade barn, som i fortsättningen kommer att vara i sina hem. Jag är inte säker på att föräldrarna själva har vetskap om de möjligheter, som numera står till buds, och jag är angelägen om att dessa barn, som tack vare samhällliga vårdnadsbidrag får vistas i sina hem, inte helt förloaras ur blickfältet, utan att man också försöker utnyttja våra nyvunna erfarenheter i syfte att få dem att fungera bättre i nuet och i framtiden.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 176, i anledning av väckta motioner om ersättningar i ömmande fall åt enskilda, som genom åtgärd av offentlig myndighet lidit ekonomisk skada;

nr 177, i anledning av väckta motioner om ökat stöd åt forskningen beträffande framställning av alkoholfria drycker av frukt och bär; samt

nr 178, i anledning av väckt motion om provisoriskt rörligt tillägg å tjänstelivränta m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till taxeringsförordning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion angående finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 51, som hänvisats till bankoutskottet, hade herrar *Näsgård* och *Werner* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:ten ville anhålla om skyndsamt utredning rörande finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten samt om framläggande för riksdagen av de förslag, som därav kunde föranledas.

Utskottet hade i det nu ifrågasvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 51 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Även i det samhällsekonomiska läge, som nu är rådande, framstår ett ökat sparande som ett av den ekonomiska politikens väsentligaste mål. Ur denna synpunkt kan någon invändning icke resas mot motionärernas uttalanden om önskvärdheten av att begränsa kommunernas anspråk på lånemarknaden, och utskottet finner sig därför kunna instämma i motionens syfte.

Såsom remissinstanserna erinrat om, har denna fråga tagits upp av stabiliseringsnämnden i en hemställan hösten 1955 till chefen för finansdepartementet. I anledning härav pågår för närvarande inom departementet undersökningar för att klarlägga hur kommunernas investeringar för närvarande finansieras. Vid sådant förhållande och i avvaktan på resultatet av dessa undersökningar och den omprövning av finansieringsfrågorna, som härav kan föranledas, finner utskottet icke något initiativ från riksdagens sida vara påkallat för att främja motionen.»

Reservation hade anförts av herrar *Ewerlöf*, *Danmans*, *Magnusson*, *Schmidt*, *Nordqvist* i Karlskoga och *Löfgren*, vilka ansett, att det stycke i motiveringen, som började med orden »Även i» och slutade med orden »motionens syfte», bort utgå ur utlåtandet.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! Till bankoutskottets utlåtande nr 35 har fogats en reservation,

Ang. finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten

till vilken även jag givit min anslutning. Det är det stycke i utskottets motivering, som börjar med »Även i det samhällsekonomiska läge — — —» och slutar med »— — — instämna i motionens syfte», som reservanterna önskar skall utgå ur utlåtandet.

Vårt yrkande grunder sig därpå, att utskottets majoritet och reservanterna har olika meningar om vad motionen i detta fall egentligen innebär. Ser man till motionens slutkläm, yrkas ju där, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om skyndsamt utredning, och detta är väl i och för sig ingenting att motsätta sig. Men av den motivering, som framföres i motionen, framgår tydligt att man tänker sig en viss kontroll. Det säges där på följande sätt: »Det effektivaste medlet att påverka den kommunala investeringsverksamheten torde vara kontrollen över den kommunala upplåningen.» — Man har alltså tänkt sig en viss reglering.

Längre ner i motionen heter det, att främsta medlet härvid torde vara en sådan tillämpning av den hos Kungl. Maj:t lagda lånetillståndsprövningen, att investeringar till viss del omedelbart skall finansieras med skattemedel.

Emot detta står redan frivilligt gjorda försök att komma till rätta med dessa svårigheter. Särskilt Svenska landstingsförbundet erinrar om det år 1953 bildade Kommunala finansrådet, som här utför en gagnande uppgift. Landstingsförbundet säger, att denna och liknande kommunal självkontroll synes vara att föredraga framför andra för den kommunala självstyrelsen mindre tilltalande åtgärder. Vi har därför, då motionens syfte väl ändå är en viss reglering, velat att det ovan angivna stycket skulle utgå.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **MOGÅRD** (s):

Herr talman! Reservationen är ganska gåtfull, och den blev inte mindre gåtfull när man hör reservationens talesman här ytterligare utlägga vad reser-

vanterna åsyftar. Kanske är det bara en liten förfrusen svala från valrörelsen i somras, som här flaxar över oss. Ser man nämligen på det materiella innehållet måste man fråga sig, varför just det uttalande i utlåtandet icke skulle vara på sin plats, som går ut på att även de kommunala investeringarna i likhet med investeringarna på kapitalbudgeten för staten icke i ökad utsträckning skall ske genom skattemedel. Det har ju dock för det parti, som herr Danmans representerar, varit en mycket stor angelägenhet att man i den långa kön på kapitalmarknaden med avseende på de långa lånen icke skulle från statens eller det allmännas sida ta så mycket i anspråk, att inte tillräckliga medel funnes till förfogande för det enskilda näringslivets investeringsbehov. Att då föreslå strykandet just av denna punkt i utskottets visserligen alltför koncentrerade utlåtande synes mig vara inte bara gåtfullt — som jag förut sade — utan alldeles inte påkallat. Det är ju i själva verket en sak, som alla i nu rådande läge har funnit sig i. Då man på kommunernas skattebudget lägger ökade krav och Stockholms stad, som väl hårdast drabbats, nu med alla partiernas medgivande har föreslagit höjning av sin kommunalskatt med närmare 15 procent, förstår vi att även kommunerna inser att de just i denna mycket besvärliga situation beträffande kapitalmarknaden och investeringsbehovet måste underkasta sig de åtgärder som man enligt vad utskottet här konstaterat bör kunna ena sig om.

Jag vill också säga att jag inte förstår reservationen ur den synpunkten, att vi inom bankoutskottet var ense om att vi skulle ta skrivningen med den jämkning som föranletts just av folkpartiets och högerns representanters krav. Under sådana förhållanden måste jag för min del yrka på att utskottets utlåtande i sin helhet skall godkännas av riksdagen.

Herr **WERNER** (bf):

Herr talman! Mot bakgrunden av oppositionspartiernas ständiga och ofta

Ang. finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten

befogade rekommendationer när det gäller ett ökat enskilt och offentligt sparande är det närmast förvånande, att oppositionspartierna här funnit anledning till reservation.

Det är här ingalunda meningen att skapa en statlig kontroll över kommunernas upplånings- och investeringsverksamhet. Men i nuvarande läge har vi exempel på, hurusom storkommuner med starkt skatteunderlag belastar kreditmarknaden med lånebehov på åtskilliga hundratals miljoner kronor per år i stället för att — såsom riktigare vore — finansiera dessa investeringar genom höjd uttaxering. Det är alldeles klart att man i ett läge, där det råder brist på kreditkapital som är nödvändigt för rationalisering av vår produktionsindustri och för näringslivet i övrigt, inte alldeles utan vidare kan acceptera, att kommuner med utomordentligt starkt skatteunderlag på detta sätt undandragit kreditmarknaden nödvändigt kapital, som rätteligen borde användas för den värdeskapande produktionen.

Jag tycker att det är alldeles onödigt att ta upp en ingående debatt om dessa saker. Frågan ligger så klar, att jag bara velat ge uttryck åt den förvåning jag känner över att utskottets försiktiga skrivning här har kunnat föranleda en reservation.

Herr talman, jag skall bara hemställa om bifall till utlåtandet.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! Gentemot herrar Mogård och Werner vill jag erinra om det av Svenska landskommunernas förbund gjorda uttalandet i detta ärende. Av detta framgår att kommunernas intresse i detta avseende kan sägas väl sammanfalla med de penningvårdande myndigheternas önskemål om återhållsamhet i kommunernas upplåning. Intresset ute i kommunerna för ekonomisk långtidsplanering visar också tendens att raskt stegras. Men hänsyn härtill och till den höga grad av självfinansiering, som redan föreligger för landskommunernas del, finner förbundet några särskilda

åtgärder icke erforderliga. Jag vill också erinra om att i den motion, som herr Werner här har framburit, har egentligen ingenting sagts om det stöd åt ett effektivt sparande, som skulle effektivt medverka till att lösa de här frågorna.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Tillåt mig bara göra den lilla erinringen, att bankoutskottet här tagit upp till bedömande ett samhälls-ekonomiskt problem, nämligen sparandet, på ett något knapphändigt sätt. Det föreligger olika principiella uppfattningar om hur man skall nå ett ökat sparande i samhället. Vi har inte den uppfattningen, att man når ett ökat sparande genom ökade skatteuttag som måste bli följden av detta förhållande. Det är därför vi har ansett det vara lyckligare om detta stycke inte funnits med i motivationen, ty om man skall gå in på detta problem, hade det fordrats en bra mycket vidlyftigare utredning än utskottet här presterat.

Herr MOGÅRD (s):

Herr talman! Till de föregående talarernas invändningar vill jag lägga, att motionen, som för övrigt är mycket välskriven och innehåller många tänkbara uppslag, väcktes för ett år sedan. Hur mycket har inte skett sedan den tiden? Utskottet har efter sitt ställningstagande till motionen och vad den i övrigt innehåller därför hemställt, att den icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ansluter mig till den meningen, att kommunerna så långt det kan ske skall sköta sina investeringar med skattemedel och inte trängas på lånemarknaden. Men, herr talman, problemet är inte så enkelt i alla tänkbara fall. En kommuns möjlighet att göra investeringar av skattemedel beror i allra högsta grad på hur driftbudgeten ser ut. När det finns kommuner som enbart för folkpensionsändamål har en uttaxering på upp till 3 kronor 25 öre, förstår alla,

Ang. finansieringen av den kommunala investeringsverksamheten

att sådana kommuner inte har några stora möjligheter att ordna sina investeringar med skattemedel. Och, herr talman, jag måste säga, att det är en ganska oroande utveckling som här äger rum. På en rad områden blir statsbidragen till kommunerna stillastående eller till och med tillbakagående på grund av att man gör gällande, att kommunernas skatteunderlag har höjts. Vidare har man tabeller, som är fast bundna, så att det blir en allt större övervältring på kommunerna.

Jag måste säga att jag känner en viss oro inför den signalerade höjningen av de kommunala ortsavdragen. Man har signalerat att kommunerna under en treårsperiod skall få hjälp från statens sida för att utjämna inkomstbortfallet. Men hur blir det efter de tre åren? Jag tror att alla kommunalmän är mycket intresserade av just den frågan.

Vad i övrigt gäller den lilla sak, som man strider om, så tror jag inte den har någon större betydelse. Den största betydelsen har kommunernas förmåga att finansiera investeringarna med skattemedel.

Herr BOO (s):

Herr talman! Vid utskottets skrivning rörande denna motion har det uppstått en motsättning. Den reservation som föreligger och det anförande som herr Danmans tidigare har hållit kan väl motivera, att man påminner om att denna fråga inte är ny i riksdagen. Vi behandlade 1951 en proposition i denna angelägenhet, och därvid förelåg även motioner. Frågan kom till bankoutskottet, som sade att det i princip delade departementschefens uppfattning om behovet av åtgärder i syfte att i dåvarande samhällsekonomiska läge begränsa lånefinansieringen av de kommunala investeringarna. Detta var utskottet enigt om 1951. Även en del av de som nu står för reservationen var med om detta uttalande 1951, då man i princip anslöt sig till en sådan här anordning.

När nu dessa motioner föreligger har bankoutskottet i sitt utlåtande i dag sagt,

att utskottet finner sig kunna instämma i motionens syfte. Man säger precis samma sak nu som då, kanske med andra ord. Då är det förvånande att de ledamöter av utskottet, som 1951 var med om detta ställningstagande, i dag vill reservera sig när utskottet gör i stort sett samma uttalande. Vi skall observera att den argumentation som herr Danmans här förde allt klarare tydde på att man från hans partis sida — om han nu företräder partiet i detta avseende — är tveksam om att ens godkänna denna princip. Då har frågan kanske kommit i ett något annat läge. Man måste efterlysa vad som har inträffat som gjort att man ändrat sig i sak. Det samhällsekonomiska läget i dag motiverar ju i stort sett, såsom utskottet har sagt, samma inställning som då.

Detta är underlaget för utskottsmajoritetens ståndpunktstagande. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! Herr Boo söker här skapa en motsättning mellan det uttalande som bankoutskottet gjorde vid 1951 års riksdag och det yrkande som reservanterna här gör. Från 1951 års beslut vill jag anförda, att utskottet då uttalade sig i avvaktan på resultatet av pågående utredning inte vara berett att göra något uttalande i ämnet. Att principen bryts genom vårt yrkande, att ett stycke skall utgå ur utskottets motivering, kan jag inte finna på något sätt bevisat. Vi har fastmer i konsekvens med vår hållning yrkat att detta stycke skall utgå.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställen med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skåne

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning angående erforderliga åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skåne.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 451 i första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman* och nr 581 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Hagberg*, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en utredning med uppdrag att framlägga förslag till erforderliga åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skånes städer och landsbygdskommuner varvid särskild uppmärksamhet borde ägnas dels ökat samhälleligt inflytande i viktigare näringsgrenar, dels skapandet av ett differentierat näringsliv på den skånska landsbygden.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 451 och II: 581 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr NORLING (k):

Herr talman! Det må tillåtas mig att citera några rader ur ett tal som hölls av Lantarbetarförbundets sekreterare vid förbundskongressen i juni månad i år. Han yttrade: »Ett verkligt bekymmer har uppkommit för förbundet genom den omfattande säsongarbetslösheten, främst lokaliserad till vår bördigaste jordbruksprovins.» Den motion som kommunisterna framlämnat vid vårriksdagen och som nu behandlas har också berört dessa problem. Vi har i vår motion begärt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en utredning som skulle undersöka detta och framkomma med förslag till åtgärder för att säkra den fulla sysselsättningen i Skåne samt för skapande av ett differentierat näringsliv på den skånska landsbygden.

För landsbygdens del har en fortgå-

ende snabb minskning av jordbrukets arbetskraft konstaterats. Årligen minskar den fast anställda arbetskraften med ca åtta procent samt den säsongmässiga arbetskraften med 16 procent. Tillkomsten av kreaturslösa jordbruk och mekaniseringen av dem gör att allt mindre folk kan sysselsättas med lantarbete. Dessa människor, som i regel aldrig sysslar med något annat än lantarbete och är bofasta inom det arbetsområde, där de arbetar, har nu ställts utanför jordbruksproduktionen. Under de sista trettio åren har således jordbruket i Skåne fördubblat sin produktion, samtidigt som arbetskraften reducerats med mer än hälften av vad den tidigare var. Att under sådana förhållanden jordbruket har svårt att bereda arbete under lågsäsong är naturligt. Enbart under förra vintern utbetalade Lantarbetarförbundet cirka två miljoner kronor i arbetslöshetsunderstöd, och Skåne har varit det område som haft de flesta arbetslösa. Kan inte frågan om full sysselsättning lösas så att arbete kan beredas även under lågsäsong, torde väl resultatet bli, att endast de lantarbetare, som kan beredas helårsanställning hos jordbrukarna, stannar kvar. Övriga tvingas att söka sig arbete inom annan näring och lämna orten. Skulle så ske, kommer det bli omöjligt att sedan uppbära erforderlig arbetskraft under jordbrukets högsäsong. Genom mekaniseringen av jordbruket har i stort sett tidigare anställningsform med helårsanställning av lantarbetarna upphört. I stället anställes dessa nu mot dag- eller timlön. Häri ligger en av orsakerna till den ökade arbetslösheten bland lantarbetarna.

På grund av de höga vinster, som skogsbruket nu ger, har på sina platser en del förut odlad åkerareal planterats med skog, vilket åtminstone under första tiden medför ökad arbetslöshet. Folk som tvingas att bo kvar inom dessa för jordbruksrationalisering och mekanisering utsatta områden, men som samtidigt tvingas söka sin utkomst inom tätorterna, där bostadsbrist råder, måste varje dag, morgon som kväll, färdas flera mil fram och åter mellan bostaden och ar-

Om åtgärder för säkrande av full sysselsättning i Skåne

betsplatsen. Genom att inom dessa områden förlägga lämpliga industrier, som kunde sysselsätta den utrationaliserade säsongmässiga arbetskraften, skulle såväl sysselsättnings- som försörjningsproblemen kunna lösas. I de trakter, där fruktodling bedrivs, kunde tänkas, att musterier anlades. I de skånska skogs-trakterna skulle träförädlingsindustrier kunna sysselsätta folk. Metallindustrier för tillverkning av jordbruksmaskiner samt konsumtions- och konfektionsindustrier kunde förläggas till lämpliga områden.

Även om lovvärda initiativ tagits av myndigheterna i länen, bland annat genom utbyggande av yrkesundervisningen samt omskolning av arbetslösa lantarbetare, motverkas detta av statliga åtgärder av penningpolitisk karaktär, där behov föreligger för att kunna upprätthålla den fulla sysselsättningen.

Ur de remissyttranden, som avgivits i anledning av motionen, kan nämnas, att arbetsmarknadsstyrelsen har framhållit, att den arbetslöshet, som uppstått i Skåne, skulle i första hand hänföra sig till i jordbruket och byggnadsindustrien sysselsatta arbetare och att denna arbetslöshet vore att betrakta som säsongarbetslöshet samt normal omsättningsarbetslöshet. Vad menas med »normal omsättningsarbetslöshet»? För att motverka följderna av arbetslösheten har man likväl ansett sig böra vidtaga vissa åtgärder, bland annat genom att omplacera arbetslösa till andra platser samt, där detta inte varit möjligt, anordna beredskapsarbeten för arbetslösa lantarbetare. Vidare har kurser anordnats vintertid för att utbilda de arbetslösa i maskinskötsel, ladugårdsskötsel och trädgårdsarbete. Alla dessa åtgärder bestyrker, att den fulla sysselsättningen i Skåne inte kunnat hållas och att, såsom vi framhållit i vår motion, en utredning och en översyn borde ske. Länsarbetsnämnden i Kristianstads län har också framfört önskemål om att en utredning skulle komma till stånd inom länet för att underlätta en regional lokaliseringsplan. Länsstyrelsen i Kristianstads län har föreslagit ett hand-

lingsprogram, som återges på sid. 6 i utskottets utlåtande. I första punkten förordas där vissa lättnader på det ekonomiska området. Utan tvivel är kreditrestriktioner, investeringsavgifter och räntehöjning, varom regering och riksdag beslutat, ett av de avgörande hindren för att nya småföretag skall kunna skapas och näringslivet på landsbygden därigenom differentieras. Såsom jag förut nämnt, har rationaliseringen av jordbruket genom övergång till maskindrift särskilt hårt drabbat lantarbetarna.

Lantarbetarförbundet har också bestyrkt detta genom en utredning som företagits och som redovisas i utlåtandet på s. 8. Sålunda har under 1954 ersättning av arbetslöshetskassan utbetalats till arbetslösa medlemmar i Skåne för inte mindre än 82 677 dagar, medan antalet dagar med försäkringsersättning inom hela förbundet var 129 571. Av den totala ökningen i arbetslösheten under 1954 med 28 121 ersättningsdagar kom inte mindre än 21 222 på de båda skåneläna.

Även om utskottet avstyrkt motionen, erkänner utskottet likväl att situationen varit sådan, att olika åtgärder måst vidtagas för att hålla arbetslösheten nere under vissa tider av året. Av de båda länsstyrelsernas remissvar framgår också, att länen vart för sig i samarbete med hushållningssällskap, länsarbetsnämnder och arbetsförmedling samt arbetsmarknadsmyndigheterna försöker ordna sysselsättningen. När nu problemet om den fulla sysselsättningen finnes i båda länen, varför då inte företaga en gemensam utredning för hela landskapet enligt förslaget i motionen?

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 451 i denna kammare.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Såsom framgår av utskottsutlåtandet, har alla hörda remissinstanser förklarat, att de inte anser några ytterligare åtgärder erforderliga utöver dem som redan är i full gång centralt och i god samverkan med vederbörande lokala myndigheter. Det gäller ar-

Om läkarvårdsersättning för förebyggande vård m. m.

betsmarknadsstyrelsen och länsstyrelserna i Kristianstads län och Malmöhus län, som i samarbete med vederbörande företagsnämnder är sysselsatta med olika åtgärder i motionens syfte. Både Svenska lantarbetarförbundet och Svenska lantarbetsgivareföreningen har ansett, att något initiativ härutöver inte behövs. Med hänsyn till detta har bankoutskottet funnit, att det inte är någon anledning att begära igångsättande av särskild utredning i detta syfte.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 451; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner om inrättande av en statlig bilindustri, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av väckt motion angående viss ändring av förordningen om kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om läkarvårdsersättning för förebyggande vård m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner dels om ändring i sjukförsäkringslagen i syfte att möjliggöra läkarvårdsersättning för förebyggande vård m. m., dels ock om viss ändring av bestämmelserna rörande prisrabattering av läkemedel.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 41 i första kammaren av herr *Huss* samt nr 47 i andra kammaren av herr *von Friesen* m. fl.,

dels ock de likalydande motionerna nr 127 i första kammaren av herr *Huss* samt nr 173 i andra kammaren av fröken *Höjer*.

I motionerna I: 41 och II: 47 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att sjukförsäkringslagen skulle ändras i syfte att möjliggöra läkarvårdsersättning för förebyggande vård av person, som med till visshet gränsande sannolikhet varit utsatt för smitta av en sjukdom, vars utbrott kunde förhindras genom behandling under inkubationsstadiet, samt att därjämte sådan ändring skulle göras i nämnda lag, att kostnad för ympämne eller annat läkemedel, som användes vid nu nämnt slag av förebyggande vård, finge inkluderas i läkarvårdsersättningen.

I motionerna I: 127 och II: 173 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att 1954 års läkemedelsförordning måtte ändras så, att prisrabatteringen bragtes att omfatta förutom apoteksvara även bakteriologiskt preparat.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört bland annat:

»Att under sjukförsäkringen införa endast det begränsade område av den förebyggande vården, som aktualiserats i motionerna I: 41 och II: 47, synes utskottet vara förenat med betydande administrativa och andra praktiska olägenheter. Med hänsyn bland annat härtill synes det utskottet icke heller vara lämpligt att utan föregående undersökning på sätt i motionerna I: 127 och II: 173 föreslås införa de bakteriologiska preparaten under läkemedelsförordningens bestämmelser om prisnedsättning. Utskottet kan därför icke nu tillstyrka bifall till förevarande motioner. Inom ramen för en utredning angående den förebyggande vårdens ställning över huvud taget inom sjukförsäkringen kommer emeller-

Om läkarvårdsersättning för förebyggande vård m. m.

tid de i motionerna framlagda förslagen naturligt under prövning. Utskottet vill understryka vikten av att en dylik utredning kommer till stånd. Utskottet föreslår att riksdagen i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giver till känna vad utskottet sålunda anför.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa, att riksdagen i anledning av förevarande motioner,

1. I: 41 och II: 47 samt

2. I: 127 och II: 173,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet ovan i utlåtandet anför.»

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Utskottets utlåtande går ut på att utskottet föreslår riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t tala om vad utskottet anför, nämligen att det är av vikt att en utredning kommer till stånd beträffande den förebyggande vårdens införande under sjukförsäkringen. Emellertid förelåg vid utskottsbehandlingen ett yrkande om att man skulle skriva ännu kraftigare. Det föreslogs att man skulle säga att det var synnerligen angeläget att utredningen vidtogs och att den kom till stånd så snart som möjligt. Detta blev emellertid icke utskottets beslut, utan man nöjde sig med att säga att det är angeläget att saken utredes. Med anledning härav vill jag säga ett par ord för att utveckla min ståndpunkt.

Som bekant ingår förebyggande vård inte i de förmåner, som sjukförsäkringslagen tillförsäkrar de svenska medborgarna. Det innebär i princip en ståndpunkt, som måste anses vara ganska oekonomisk. Det är ungefär samma som om en fastighetsägare underlåter att vidtaga några som helst reparationer av sin fastighet, förrän det blir alldeles nödvändigt att göra det. Då först ingriper fastighetsägaren och låter göra en reparation. På samma sätt förhåller sig samhället för närvarande genom att avböja att bidra till förebyggande åtgärder mot sjukdom. Jag vill illustrera detta med ett par exempel.

Om en person blir ormbiten — det

gäller oftast barn — och man för honom till en läkare för att erhålla ormserum, så kostar detta en inte så obetydlig slant. Detta är förebyggande vård, och någon som helst återbäring kan man inte få från sjukkassan för en sådan åtgärd. Om man däremot väntar, tills barnet har sjuknat på grund av ormgiftet och låter barnet undergå behandling, då först får man rätt till återbäring för kostnaderna.

Ett annat fall gäller en sjukdom, som drabbar gravida kvinnor och som tar sig uttryck i ett utslag av samma art som röda hund men som sedan visar sig vara uttryck för en allvarligare infektion, som kan avsätta svåra sjukdomssymptom hos barnet efter födelsen. Det torde förekomma ett hundratal sådana fall i vårt land per år. Ett bekant utländskt exempel är den sjukdom, som på detta sätt drabbade en holländsk prinsessa. Nåväl, denna sjukdom kan förebyggas, om den blivande modern, omedelbart efter det att rödahundutslaget har visat sig, får en insprutning av immunglobulin. Kostnaden härför belöper sig emellertid till 60 kronor. Den utgift det här gäller överstiger ofta dessa kvinnors ekonomiska bärkraft, och följderna blir att många inte får den behandling som borde komma i fråga.

Ett par landsting har anslagit pengar för att möjliggöra kostnadsfri vård av sådana gravida kvinnor, men staten har inte bidragit med någonting på denna punkt.

Det tredje exemplet gäller en gulsots-sjukdom av den typ, som förekom vid det senaste årsskiftet. Vi hade plötsligt fått ett ostronparti infekterat, och de, som åt dessa ostron, fick gulsot. Inkubationstiden är lång: ca 4—5 veckor. Nåväl, redan vid tidpunkten för de första sjukdomsfallen kan man med stor sannolikhet förebygga sjukdomen hos de övriga, som varit utsatta för smitta, genom en insprutning av samma immunglobulin, som jag talade om nyss, men även här uppgår kostnaden till närmare 60 kronor. Huvudparten utgöres av kostnaden för immunglobulinet, och kostnadens storlek gör att många inte

Om läkarvårdsersättning för förebyggande vård m. m.

anser sig ha råd undergå denna behandling.

Jag har med dessa exemplar velat visa, att det kanske, när man i motionerna föreslår att en begränsad del av den förebyggande vården skall inordnas i sjukförsäkringslagstiftningen, hade varit lämpligt att utskottet ställt sig ännu mera positivt till detta förslag.

Det är möjligt att det skulle möta vissa svårigheter att avgränsa de sjukdomar, som kan komma att drabba en person, om man inte vidtar särskilda åtgärder, från övriga sjukdomar, men det är väl ganska rimligt, att vi i varje fall i första hand gör ett försök att förebygga sjukdomar av den typen. Att sedan den förebyggande vården som helhet tagen är en omfattande sak skall inte förnekas. Dit hör undersökningar av friska eller till synes friska personer i stor omfattning, t. ex. av samtliga medborgare i ett samhälle vart tredje eller femte år. Jag medger att det, om man sträcker sig så långt, att man med statsmedel skall bidra till dessa undersökningar, kan bli tal om mycket stora kostnader för samhället. Säkerligen skulle dock ett bifall till denna motion inte ha medfört några nämnvärda kostnader. Att jag inte reserverat mig, beror på att utskottet ju ändå tillstyrkt en utredning om saken.

Jag har alltså, herr talman, inte något yrkande.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Andra lagutskottet har här fem utlåtanden i följd på föredragningslistan, vilka alla avser sjukförsäkringslagen och läkemedelsförordningen. Om man bifallit alla de motioner som behandlas i detta sammanhang — en del motioner av samma slag behandlades i våras — skulle det ha medfört betydligt ökade kostnader både för sjukförsäkringen och för de fria läkemedlen. Detta är saker, som man inte kan gå med på utan vidare.

Vi var allesammans på det klara med när dessa båda förordningar beslutades, att de inte var fullkomliga. Vi sade oss, att vi inte kunde göra någonting däråt,

förrän vi skaffat oss erfarenheter. Vi anser inom utskottet, att det ännu gått för kort tid för att vi skulle kunna göra någon genomgripande förändring. Det pågår emellertid såväl inom medicinalstyrelsen som riksförsäkringsanstalten utredningar på en hel del punkter. Det har ju också tillsatts en särskild utredningsman inom socialdepartementet för att utreda andra ting i dessa sammanhang. När dessa utredningar blir klara, kommer resultaten att redovisas i form av propositioner, och då får riksdagen ta ställning till dessa frågor.

De motioner, som behandlas i det nu föreliggande utlåtandet, avser den förebyggande vården. Det är riktigt som herr Huss säger, att den har en mycket stor betydelse. Men det är ju svårt för utskottet att avgöra vad läkarna själva inte kan avgöra, nämligen vad som menas med förebyggande vård. Hur långt man skall gå när det gäller förebyggande vård, är det faktiskt ingen som vet. Man skulle här kunna komma in på de mest vidlyftiga ting, och det skulle kunna bli fråga om kostnadsökningar som vi inte är i stånd att bära, i varje fall inte utan stora uppoffringar. Det är därför som utskottet inte velat vara med om att skriva som man föreslagit i motionerna, när det gällde exempelvis de smittsamma sjukdomarna, nämligen att de, som »med till visshet gränsande sannolikhet» blivit smittade, skulle få del av sjukförsäkringsförmånerna. Detta är ett mycket tånjbart begrepp, och man vet inte hur långt det skulle föra, om vi gick med på något sådant.

Det är av dessa anledningar som utskottet inte velat gå längre än att föreslå att frågan utredes, så att man får ett klart begrepp om hur långt man bör gå när det gäller den förebyggande vården och om hur mycket den kommer att kosta. Först därefter vill vi ta ställning till saken.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förvarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel;

nr 44, i anledning av väckta motioner angående översyn av lagstiftningen om allmän sjukförsäkring, i vad motionerna avser fria läkemedel m. m.; och

nr 45, i anledning av väckta motioner angående en översyn av lagstiftningen om allmän sjukförsäkring, i vad motionerna avser läkemedel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning angående orsakerna till det försämrade fångstresultatet beträffande s. k. vandringsfisk, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 13.01.

In fidem
G. H. Berggren